

УДК 005:930.25(477+100):[35:004

Я. С. КАЛАКУРА, Ю. С. КОВТАНЮК*

**АРХІВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ
В УМОВАХ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ**

Розглянуто низку нових підходів до організації та управління архівною справою на загальнодержавному і місцевому рівнях у контексті інформаційного суспільства, цифровізації та електронного урядування в Україні. Застосування інформаційних технологій у менеджменті, оцифрування документальних ресурсів архівів закладає підстави для суттєвого покращення забезпечення їх збереженості, злагодженої і успішної роботи всіх структурних підрозділів системи архівних установ, ширшого і якіснішого надання архівних послуг, поліпшення обслуговування користувачів архівною інформацією, ефективного використання людських, інтелектуальних, технічних та комунікаційних ресурсів. Узагальнено практику діяльності електронних архівів України в контексті зарубіжного досвіду.

Обґрунтовано практичні рекомендації щодо ширшого запровадження електронного документообігу, що надасть додаткові можливості для організації автоматизованого діловодства і поліпшення взаємодії архівів, фондоутворювачів та користувачів.

Ключові слова: архівний менеджмент; електронне урядування; відкритий архів; електронна (цифрова) документація; електронний документообіг; оцифрування документів; надання електронних архівних послуг.

В умовах інформаційного суспільства, динамічних євроінтеграційних процесів, дедалі ширшого запровадження електронного урядування в Україні та світі висувуються нові, значно вищі вимоги до архівного менеджменту як на загальнодержавному, так і місцевому рівнях. Практична реалізація цих вимог, наукове осмислення методології, теорії і практики управління архівною справою в умовах її інформатизації (цифровізації) набувають особливої актуальності на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Вона зумовлюється, з одного боку, необхідністю напрацювати науковий супровід запровадженню електронного управління архівами та їхніми підрозділами, узагальнити вже набутий досвід і виробити рекомендації щодо підвищення його результативності, а з другого – надто обмеженим обсягом дослідницьких студій з означеної проблеми.

* *Калакура Ярослав Степанович* – доктор історичних наук, професор, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Ковтанюк Юрій Славович – кандидат історичних наук, директор Центрального державного електронного архіву України.

© Я. С. Калакура, Ю. С. Ковтанюк, 2019

На сьогодні маємо тільки поодинокі праці різних інституцій, зокрема співробітників кафедри електронного урядування та системи управління Національної академії державного управління при Президентові України, що носять загальний характер та присвячені аналізу української і зарубіжної практики застосування технологій електронного урядування¹. Автори з'ясовують сутність електронного уряду, принципи і напрями його діяльності. Що ж стосується архівознавчих студій з цієї тематики та архівного менеджменту, то вони лише започатковуються². Є низка праць з електронного документознавства, класифікації документів на електронних носіях та діяльності електронних архівів³, які за своїм змістом наближені до проблем електронного урядування та архівного менеджменту.

Мета пропонованої статті полягає в тому, щоб з'ясувати нове розуміння менеджменту в сфері архівної діяльності на тлі реалізації законодавчих актів із питань інформатизації, електронного документообігу, надання електронних довірчих послуг⁴ та Концепції розвитку електронного урядування в Україні до 2020 р.⁵, покликаних сприяти підвищенню ефективності діяльності архівних установ щодо надійного збереження документів Національного архівного фонду (НАФ) та надання якісних архівних послуг. Реалізуючи цю мету, автори застосували широкий спектр наукових методів дослідження архівного менеджменту з урахуванням елементів електронного урядування, насамперед аналізу та синтезу, системного підходу, порівняння, моделювання та прогнозування, залучили доступні джерельні свідчення та власні спостереження і рефлексії.

Сучасна наука трактує *електронне урядування* (англ. e-Government) як *ефективний інструмент модернізації державного управління на основі запровадження цифрових технологій в усіх сферах суспільного життя*⁶, включаючи й архівну справу, роль і значення якої особливо зростає в контексті інформатизації всіх напрямів життя країни. Концепція електронного уряду акумулює в собі цілісну систему наукових знань, методів, способів та засобів цифровізації управлінських функцій, автоматизації процесу надання державних послуг, у т. ч. й архівно-інформаційних. Координатором реалізації цієї Концепції виступає створене в червні 2014 р. Державне агентство з питань електронного урядування України⁷, яке має статус центрального органу виконавчої влади⁸, а його роботу з листопада 2016 р. безпосередньо спрямовує Кабінет Міністрів України⁹. За порівняно короткий час діяльність агентства (неповних 5 років) дозволила підняти на новий рівень роботу управлінських структур, розширити обсяг електронних послуг та сервісів, забезпечити їх прозорість і доступність, обмежити безпосередній контакт людини з чиновником, мінімізувати корупційну складову у цій справі. У нашу лексику дедалі ширше входять такі поняття як «елек-

тронний державний службовець» та «електронне міністерство (відомство)», «електронний архів», «електронний документ» та ін. І все ж, за даними ООН щодо рейтингу країн за рівнем розвитку електронного уряду Україна посіла в 2018 р. 82 сходинку серед 193 країн¹⁰ (2016 р. – 62 місце¹¹, 2014 р. – 87 місце¹²), помітно відстаючи не лише від лідерів – Данії, Австралії і Південної Кореї, але й наших сусідів – Білорусі, Польщі, Росії, Словаччини, Угорщини та Чехії¹³.

В епіцентрі електронного урядування постійно знаходиться проблема комп'ютеризації (актуальна на початковому етапі), інформатизації (наступний етап) та цифровізації (сучасний) державного управління, вирішення якої є підґрунтям для автоматизації всієї сукупності управлінських процесів у масштабах України, спрямованої на суттєве підвищення ефективності державного управління і зниження витрат на соціальні комунікації для кожного члена суспільства. Не випадково, вітчизняні та зарубіжні дослідники дедалі частіше застосовують поняття «електронний менеджмент»¹⁴, трактуючи його як науку і практику управління людьми та документальними процесами на основі максимального застосування сучасних інформаційних технологій, зокрема відповідних програмно-технічних засобів. Автори наголошують на доцільності ширшого використання програмних комплексів, починаючи від Microsoft Excel¹⁵ (переважно, для індивідуального користування) та завершуючи сучасними системами керування базами даних MySQL, PostgreSQL, Oracle тощо і спеціалізованими програмними веборієнтованими надбудовами, наприклад, у формі вебсайту або системи електронного документообігу, які дозволяють створити електронні бази нормативно-інструктивних документів у різних сферах суспільного розвитку, прискорити процес підготовки і прийняття управлінських рішень, наприклад, із використанням MatLab¹⁶, та поліпшити контроль за їх виконанням.

Все це так чи інакше торкається трансформації й архівного менеджменту з урахуванням теорії і практики електронного урядування та електронного менеджменту. Саме тут криється важливий чинник подальшого реформування архівної галузі, поліпшення діяльності архівів на шляху переходу до планового створення цифрових копій документів НАФ, повної їх відкритості та інтеграції у світовий архівно-інформаційний простір. Запровадження електронного урядування в архівну сферу має забезпечити вищий рівень функціонування всієї системи архівних установ¹⁷ на центральному, галузевому та місцевому рівнях, вагомою складовою якої повинна стати внутрішня електронна взаємодія цих установ між собою та Державною архівною службою України (далі – Укрдержархів) як центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері архівної справи і діловодства, а також зовнішня електронна взаємодія з іншими юридичними і фізичними

особами для забезпечення управлінської діяльності та надання архівних електронних послуг.

У контексті архівного менеджменту пріоритетна роль відводиться створенню та функціонуванню електронних інформаційних ресурсів НАФ України, роботі щодо інформатизації діяльності архівів, використанню інноваційних технологій, перепідготовці персоналу. Ці завдання органічно випливають із законів України про Національний архівний фонд та архівні установи¹⁸, Про інформацію¹⁹, Про доступ до публічної інформації²⁰, постанов Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади»²¹, «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд»²², указів Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні»²³, «Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг»²⁴, які дозволяють прибрати перепони на шляху розвитку електронних послуг, налагодити електронну взаємодію державних реєстрів, впровадити електронну ідентифікацію²⁵ тощо. Принагідно зазначимо, що в структурі нинішнього уряду України запроваджено посаду віцепрем'єр-міністра, міністра цифрової трансформації України (Михайло Федоров), а 2020-й рік оголошено роком цифровізації.

Як можна оцінити сучасний стан цифровізації системи архівних установ і впровадження електронного документообігу в органах державної влади та місцевого самоврядування як потенційних фондоутворювачів центральних, галузевих та місцевих архівів? Як зазначалося на засіданні колегії Укрдержархіву за підсумками 2018 р.²⁶, в країні, хоч і повільно, але формується електронна державна архівна служба України, і досить успішно впроваджується електронний документообіг. Упродовж останніх 10-ти років питання комп'ютеризації, інформатизації та цифровізації архівів, зокрема впровадження електронного документообігу, перебувають у центрі уваги керівництва і колегії Укрдержархіву, центральних державних архівів, їхніх структурних підрозділів. Ще в липні 2009 р. колегія Укрдержархіву розглянула практичні питання²⁷ організації виконання постанови Кабінету Міністрів України за № 733 «Про електронний обмін службовими документами в органах виконавчої влади»²⁸, в 2011 р. було обговорено стан роботи державних архівних установ щодо створення та супроводу власних вебсайтів²⁹, а в 2015 р. було ухвалено рішення про створення відомчої електронної пошти Укрдержархіву³⁰ і затверджено відповідне Положення³¹. У 2017 р. колегія затвердила Регламент функціонування офіційного вебпорталу Укрдержархіву «Архіви України» та Порядок його інформаційного наповнення³². І ось уже в квітні ц. р. Нормативно-методична комісія

Укрдержархіву схвалила методичні рекомендації «Технології комплектування архівних установ документами в електронній формі»³³ та «Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього»³⁴. Всі ці заходи унормовані відповідними наказами Укрдержархіву³⁵ і доведені архівним установам до виконання³⁶. Принагідно зазначимо, що обсяг інформації на офіційному вебпорталі Укрдержархіву «Архіви України» становить 17 Гб, а за даними програмного засобу Google Analytics із 1 січня до 31 грудня 2018 р. кількість його відвідувачів сягнула 188 264 осіб. Середня тривалість сеансу (перебування відвідувача на сайті) становила 2 хв. 51 сек., а кількість відвідувачів на добу – 516 осіб³⁷.

У лютому 2019 р. на базі Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного (ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного) відбувся уже 3-й щорічний круглий стіл архівістів із міжнародною участю на тему: «Оцифрування документів Національного архівного фонду, як пріоритетний напрям цифровізації національних архівів: проблеми та перспективи»³⁸. Він проводився за 3-ма дискусійними панелями: «Міжнародний досвід оцифрування архівних документів»; «Практики оцифрування документів у вітчизняних архівах»; «Централізований фонд користування документами НАФ». Для забезпечення віддаленої участі колег у заході Спілка архівістів України разом із Центральним державним електронним архівом України (ЦДЕА України) організували skype-зв'язок з іншими містами України, зокрема Державним архівом Миколаївської області та Центральним державним науково-технічним архівом України (ЦДНТА України) (м. Харків). Аналізуючи виступи учасників круглого столу³⁹ і, виходячи з його завдання обговорити шляхи подальшого унормування процесів оцифрування документів НАФ та надання доступу до них за принципом «єдиного вікна», зазначимо ключові доповіді заходу: діджитал-архівістки Пенсільванського університету (США) Ірини Глік на тему: «Оцифрування архівних матеріалів: планування та практики»⁴⁰; заступниці директора ЦДЕА України Людмили Паламарчук та начальниці відділу забезпечення збереженості та обліку документів ЦДЕА України Юлії Чернятинської на тему: «Досвід оцифрування архівних документів у Республіці Польща»⁴¹; директора ЦДЕА України Юрія Ковтанюка на тему: «Перспективи створення Централізованого фонду користування документами Національного архівного фонду»⁴²; в. о. заступниці директора Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (УНДІАСД) Людмили Дідух на тему: «Створення цифрового фонду користування документами НАФ: досвід українських архівів»⁴³. На нашу думку, саме ці доповіді дали змогу переконати керівників структурних підрозділів Міністерства юстиції України та Укрдержархіву, керівників державних архівів, спеціаліс-

тів, які займаються оцифруванням документів, членів Нормативно-методичної комісії Укрдержархіву, зокрема її Голову Тетяну Баранову, Першого заступника Голови Укрдержархіву Івана Кісіля, присутнього під час їх оголошення, в обґрунтованій позиції працівників УНДІАСД, які виконували науково-дослідну тему «Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього»⁴⁴, що лягла в основу останньої доповіді та виконана з урахуванням кращих світових і вітчизняних практик. Зазначимо, що доповідачки від ЦДЕА України Людмила Паламарчук і Юлія Чернятинська наприкінці 2018 р. підвищували кваліфікацію в м. Варшава (Польща) на базі Національного цифрового архіву Польщі (Narodowe Archiwum Cyfrowe, NAC) та особисто вивчали досвід польських архівістів з оцифрування архівних документів⁴⁵. Це уможливило схвалити зазначену вище роботу на наступному засіданні Нормативно-методичної комісії Укрдержархіву.

Укрдержархів успішно впроваджує систему електронного документообігу «АСКОД» із використанням електронних цифрових підписів/кваліфікованих електронних підписів та печаток у діяльність свого апарату, а також реалізує заходи щодо використання цієї системи у діяльності всіх установ, що належать до сфери його управління. Варто звернути увагу, що Державне агентство з питань електронного урядування України затвердило у вересні 2018 р. нові вимоги до форматів даних електронного документообігу в органах державної влади⁴⁶, у відповідності з якими реалізовується пілотний проєкт приймання-передавання електронних документів НАФ на постійне зберігання від Секретаріату Кабінету Міністрів України до ЦДЕА України через систему електронної взаємодії органів виконавчої влади із застосуванням нових форматів електронного документа та кваліфікованого електронного підпису⁴⁷. Набутий досвід у реалізації цього проєкту дасть змогу архівним підрозділам центральних органів виконавчої влади, а згодом і місцевого самоврядування, отримати спеціалізоване програмне забезпечення роботи з архівними електронними документами⁴⁸.

Провісником електронного урядування в архівній справі стала поява електронних архівів⁴⁹, тобто установ або підрозділів із базою документів з електронними носіями та програмним забезпеченням, що відкривало додаткові можливості для здійснення пошуку документів, поліпшення умов їх зберігання та розширення доступу до використання ретроспективної інформації. Як рубіжну подію на цьому шляху можна розглядати створення Центрального державного електронного архіву України (12 травня 2007 р.) як загальнодержавного центру зберігання електронних документів НАФ⁵⁰. За період, що минув, ЦДЕА України перетворився не лише у головну установу, що зберігає документи в електронній формі НАФ, у т. ч. у формі електронних інформаційних

ресурсів, веде їх облік, забезпечує цілісність та створює сприятливі умови для використання їхньої інформації, але й у важливий інформаційно-методичний осередок, який надає допомогу іншим архівам. Велика роль ЦДЕА України і в удосконаленні управління архівною справою та діловодством, адже на нього покладені такі функції як приймання на зберігання і формування архівних справ шляхом передавання документації з інших інформаційних баз, а також оцифрування документів та введення їх у загальну систему архівної документації⁵¹. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває управління документацією, що зберігається як в електронній формі, так і з іншими носіями, зокрема паперовими. Досвід низки архівів показує, що комп'ютеризація, інформатизація та цифровізація дозволили забезпечити набагато зручніший і швидший пошук документів за номерами фондів, описів, назвами фондів, описовими статтями, реквізитами справ, іншою описовою інформацією. Йдеться про автоматизований облік оригіналів документів і справ та можливість доступу до їхніх електронних копій користувачів, що створює додаткові гарантії для якісного і надійного збереження першоджерел.

Виконуючи заходи з реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні на 2018–2020 рр.⁵², у ЦДЕА України створено сховище для зберігання електронних документів НАФ загальним обсягом 100 Тб⁵³. Завершується розроблення першого модуля відомчої інформаційно-телекомунікаційної системи ЕЛАРСИС, призначеного для приймання-передавання електронних документів НАФ на постійне зберігання, в якому буде реалізований новий формат електронного документа⁵⁴. Уккержархів та ЦДЕА України продовжують розроблення відомчої інформаційно-телекомунікаційної системи «Архівні фонди України», зокрема підсистеми «Шукаємо в архівах» – для надання доступу до інформації всіх документів НАФ, незалежно від їхніх носіїв інформації⁵⁵, та системи ЕЛАРСИС, – для приймання-передавання електронних документів НАФ на постійне зберігання. Упровадження цих систем у практику роботи архівних установ, опрацювання відповідних нормативних і методичних документів відкриває можливість створити належну базу для навчання громадян користуватися електронними ресурсами архівів за принципом «єдиного вікна».

Важливе значення для роботи централізованого електронного фонду користування документами НАФ має створення окремого вебсервісу, як складової частини відомчої інформаційно-телекомунікаційної системи «Архівні фонди України», призначеного для надання вільного доступу до довідкових даних про документи НАФ.

Працівники ЦДЕА України опрацювали і реалізують на практиці Концепцію планування життєвого циклу електронних документів⁵⁶, що стала «дорожньою картою» не тільки для архівістів на шляху розбудови

ви загального електронного документообігу та архівної справи щодо документів в електронній формі. Зазначимо, що на сьогодні виконання на практиці запропонованих в Концепції завдань добігає кінця. Затверджено більше 10-ти спеціальних нормативно-правових актів⁵⁷, у т. ч. постанов Кабінету Міністрів України⁵⁸. На цей рік Укрдержархів запланував підготовку проєкту «Порядок приймання-передавання електронних документів Національного архівного фонду на постійне зберігання»⁵⁹. Принципи, закладені в Концепції, враховані в нормативно-правових актах, що регулюють діяльність архівних установ⁶⁰ та сферу надання електронних довірчих послуг⁶¹. Постійна популяризація Концепції дозволила досягнути єдності дій ключових суб'єктів розбудови загального електронного документообігу в державі (Секретаріат Кабінету Міністрів України, Міністерство юстиції України, Державне агентство з питань електронного урядування України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державна архівна служба України, Національний банк України, Інститут кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України тощо) та розуміння ними важливої ролі архівів, що було визначено у завданнях на 2019–2020 рр. щодо розбудови архівної справи в Плані заходів із реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України⁶².

Сутність Концепції планування життєвого циклу електронних документів полягає в охопленні всіх процесів їхнього життєвого циклу, що дає змогу визначити основні принципи створення, надсилання, отримання, зберігання, підготовки до передавання на архівне зберігання, забезпечення постійного зберігання, збереженості, надання доступу до документної інформації. Зазначимо найбільш цікаві з них: «архівне зберігання електронних документів починається з часу їх створення»; «електронний документ не існує без носія, навіть, якщо ми не розуміємо, що є цим носієм і в якій спосіб на цьому носіїві фіксується інформація», тобто ніяких віртуальних (нематеріальних) електронних документів не існує; «унікальною властивістю електронного документа є можливість у більшості випадків віднімати інформацію від носія без пошкодження або втрати самої документної інформації (її цілісності) та носія», що дозволило визначити для архівних електронних документів облік не матеріальних носіїв, а самих цих документів, тобто, носій завжди присутній під час життєвого циклу електронного документа, однак, ми облікуємо не носій, а файл. Це значно спрощує архівні процеси з електронними документами, наприклад, перевірки наявності і стану архівних електронних документів за найменуваннями їхніх файлів та електронного цифрового підпису/кваліфікованого електронного підпису⁶³ на цілісність даних електронного документа. Причому, як обґрунтовано у Концепції, цей процес можна автоматизувати.

Один із важливіших висновків, зроблених розробниками Концепції, стосується недосконалості інформаційних (цифрових) технологій. На жаль, на сьогодні, попри їх стрімкий розвиток, людство ще не має технології, яка могла б забезпечити постійне гарантоване зберігання електронних (цифрових) даних із можливістю їх відтворення. Отже, якщо людство не хоче в найближчому майбутньому втратити інформацію таких джерел, розробники Концепції пропонують тимчасово, до часу створення таких технологій (робота ведеться науковцями у світі постійно⁶⁴) забезпечувати гарантовану збереженість електронних документів НАФ шляхом створення їхніх паперових примірників або з плівковими носіями, та постійного планування всіх процесів життєвого циклу електронного документа, наприклад, в плановому порядку здійснювати заміну носіїв інформації електронних документів (здійснювати їх міграцію).

З-поміж численних заходів ЦДЕА України, спрямованих на допомогу в інформатизації місцевих архівних установ, заслуговує на увагу участь його директора Юрія Ковтанюка у розширеному засіданні колегії Державного архіву Житомирської області у січні 2017 р., де йшлося про такі напрями роботи: а) приймання-передавання електронних документів до архівних установ; б) оцифрування документів НАФ; в) уніфікація описування документів НАФ в електронній формі⁶⁵.

Порушені питання залишаються пріоритетними для діяльності усіх архівних установ незалежно від форм власності, коли мова йде про комплектування електронних документів, унормування роботи з ними. Як відомо, Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання був опрацьований, затверджений і зареєстрований в Міністерстві юстиції України ще в 2014 р. Однак масив електронних документів, граничні терміни зберігання яких завершилися, стає дедалі більшим. У зв'язку з цим постає необхідність уточнення нормативно-правових засад щодо приймання-передавання таких документів від установ. Мова йде про доцільність приймання-передавання електронних документів не до архівів від їх джерел комплектування, а безпосередньо до ЦДЕА України, в інформаційно-телекомунікаційній системі якого для інших архівів створюються віддалені захищені електронні сховища. ЦДЕА України буде здійснювати технічне приймання файлів архівної електронної справи, їх технічну перевірку на відповідність вимогам Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання, зокрема на відсутність шкідливого програмного коду. На ЦДЕА України покладається відповідальність лише за зберігання архівних електронних справ цих архівів та забезпечення їх збереженості. Архіви, відповідно до принципу походження документів, здійснюють облік цих справ. Щодо доступу до ін-

формації архівних електронних документів, то тут, на нашу думку, в архівній сфері слід дотримуватися вже згаданого принципу «єдиного вікна», що повинно надаватися користувачам у межах централізованого електронного інформаційного ресурсу «Шукаємо в архівах». Разом із тим, ми усвідомлюємо, що створення такого ресурсу – це лише надання технічної можливості архівістам для його наповнення та користувачам щодо доступу до інформації документів НАФ. Стосовно надання платних послуг через таке «вікно»⁶⁶, то тут Укрдержархіву слід ініціювати унормування питання фінансової дисципліни щодо створення законних підстав для отримання платежів за надані послуги від користувачів та розподілення цих коштів між утримувачем централізованої інформаційної пошукової системи та архівами, до інформації документів яких надавався доступ.

Архіви повинні мати віддалений авторизований доступ до своїх електронних сховищ, що відбувається за логіном та паролем або особистим ключем кваліфікованого електронного підпису та паролем до нього працівників архівів, яким надано таке право за рішенням директора. Відомо, що подібний доступ за допомогою засобів кваліфікованого електронного підпису здійснюється до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування Національного агентства з питань запобігання корупції⁶⁷, призначеного для подання електронних декларацій. Іншими словами, кожний архів повинен мати доступ до власного віддаленого електронного сховища. При цьому всім архівним установам надаються програмні інструменти для роботи з файлами архівних електронних справ, у т. ч. для перевірки за їх кваліфікованими електронними підписами або електронними цифровими підписами, копіювання, надання доступу користувачам, наприклад, через читальні зали тощо.

Все це висуває проведення робіт щодо оцифрування документів НАФ та створення електронних версій документальних ресурсів до числа стратегічних завдань архівних установ, для чого необхідно, з одного боку, максимально скористатися зарубіжним досвідом⁶⁸, а з другого – гармонізувати реалії архівної справи України з іноземними нормативами, що надасть можливість уніфікувати формати даних та інші технічні параметри оцифрованих копій документів у залежності від фізичного стану та технічних характеристик оригіналів документів. Доцільно нагадати, що саме на цьому 4 роки тому наголошували учасники круглого столу «Відкриті архіви: законодавче врегулювання доступу до документів з архівів комуністичних спецслужб»⁶⁹, який проходив у стінах Верховної Ради України за участі провідних архівістів, учених-юристів, народних депутатів України, представників ЗМІ. Піддаючи критиці суттєві недоліки в роботі Укрдержархіву та архівних установ, учасники круглого столу звернули увагу на технологічні

аспекти надійного збереження НАФ, надбань документальної спадщини, насамперед первинних архівних документів, формування єдиної автоматизованої системи «Національний архівний фонд», інформаційної системи, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в архівній справі, оцифрування документів НАФ, створення електронних версій архівів, страхових фондів та електронних інформаційно-пошукових систем, проведення тематичних експозицій матеріалів архівів в електронній (цифровій) формі, забезпечення широкого доступу до архівних фондів через мережу Інтернет.

На думку фахівців, якщо оригінал документа створено в чорно-білому форматі, то, можливо, достатньо створювати його некольорове зображення, що дозволить значно зменшити розміри файлів їхніх оцифрованих копій⁷⁰, наприклад, для фонду користування. Якщо ж документ є унікальним або існує висока ймовірність його зникнення, зважаючи на незадовільний фізичний стан, то варто передбачити створення максимально якісної його цифрової копії, яка з часом стане безпосереднім джерелом доступу до інформації такого документа. У цьому зв'язку заслуговує на поширення досвід державних архівів Вінницької⁷¹ та Житомирської⁷² областей щодо створення пристроїв для сканування власними силами на базі професійних цифрових камер, що дозволило вийти на темпи оцифрування 250–280 тис. цифрових копій сторінок документів НАФ на рік за допомогою одного пристрою⁷³.

Нарешті, не менш важливою є робота з уніфікації описування документів НАФ в електронній формі з метою створення централізованої бази даних, яка дозволить організувати онлайн пошук документів та стане підґрунтям для комплексної інформатизації архівної справи, зокрема переходу до електронного обліку всіх документів НАФ. Ідея створення такої системи полягає в наданні широких можливостей архівним установам для багаторівневого описування документів НАФ: архівна установа, архівосховище, фондоутворювач, опис, оцифрована сторінка опису, справа, документ, оцифрований аркуш справи/сторінка документа тощо.

Архівні установи здійснюють описування документів за наявною інформацією, яка вже введена до бази даних у форматі Microsoft Access 2000 і буде додана до нового інформаційного ресурсу в автоматизованому режимі. Те ж саме стосується інших масивів довідкової інформації, що існує в електронній формі, зокрема підготовленої архівними установами. Таким чином буде створено потужний інформаційний ресурс, поповнення якого нами пропонується вести поступово всіма архівними установами за принципом: інформація вводиться один раз, а використовується багато разів як для пошуку інформації користувачами, так і для автоматизації роботи архівістів. У руслі цього завдання ЦДЕА України створив веб-орієнтовану тестову базу даних розшуку документів НАФ

та визначив вимоги до структури і змісту бази даних до електронної пошукової системи «Архівні фонди України», яку державні архіви ведуть з 2001 р. у системі керування базами даних Microsoft Access 2000. Все це закладає сприятливе підґрунтя для надання користувачам згодом доступу до архівних документів в електронній формі.

На базі ЦДЕА України передбачається подальше розширення сховищ для централізованого електронного фонду користування документами НАФ, модернізації відповідного електронного устаткування. Таке сховище і програмна надбудова для віддаленого наповнення централізованої бази даних описовою інформацією та інтерфейс користувача для онлайн доступу до електронної (цифрової) інформації, на нашу думку, повинні враховувати доступ державних архівів, набутий ними під час створення власних електронних інформаційних ресурсів у мережі Інтернет до фондів, які вони зберігають. На офіційних вебсайтах майже всіх державних архівів представлено довідковий апарат в електронній формі, у межах якого з різним рівнем наповненості надаються у вільному доступі відомості про архівні фонди та описи справ. Звичайно, що здійснюється це в різні способи, з використанням різних форматів, структур даних та способів подання інформації. Окремі установи надають доступ до цифрових копій документів. Найчастіше це робиться у формі тематичних онлайн-виставок документів. Цікавим є досвід ЦДЕА України щодо створення за дорученням Укрдержархіву 2-х проєктів для доступу до архівних документів у цифровій формі та довідкового апарату до них в електронній формі. Мова йде про цифрові копії 3 927 метричних книг (1809–1928) та 221 опису із 274 фондів Державного архіву Донецької області⁷⁴, а також цифрові копії архівних документів фонду R6_GSK «Звіти «оперативної групи Штумпп» за 1941–1943 роки» щодо українських сіл, міст і областей з Федерального архіву Німеччини (Bundesarchiv) у м. Кобленц, передані Укрдержархіву 1 лютого 2018 р. керівником відділу культури, освіти та національних меншин Посольства Федеративної Республіки Німеччина в Україні Себастьяном Громігом – на виконання протоколу XI засідання Змішаної українсько-німецької комісії з питань повернення та реституції втрачених та незаконно переміщених під час та внаслідок Другої світової війни культурних цінностей⁷⁵. Досвід щодо створення подібних локальних проєктів саме в ЦДЕА України був корисним, зважаючи на завдання зі створення на базі цього архіву централізованого фонду користування документами НАФ, що дозволить застосувати згодом відповідні, вже апробовані, технології.

Отже, централізований фонд користування документами НАФ дозволить усунути зазначені незручності для користувачів, дасть змогу створити для них єдиний архівний інформаційний простір та унормувати роботу архівістів щодо його наповнення інформацією в електронній

(цифровій) формі. Зазначимо, що згаданий вище наказ Укрдержархіву від 16.04.2019 р. № 36 «Про затвердження та впровадження методичних рекомендацій «Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього» дозволив вже у ц. р. приводити діяльність державних архівів щодо оцифрування документів до єдиних вимог. Однак зазначимо, що обов'язковим він є лише для центральних державних архівів та інших установ, що належать до сфери управління Укрдержархіву, зокрема Державної наукової архівної бібліотеки, м. Київ та Державного центру збереження документів Національного архівного фонду, які також виконують завдання щодо оцифрування документів. Для інших державних архівів та установ зазначений документ має рекомендаційний характер. Проте, багато державних архівів областей уже розпочали впровадження рекомендацій у свою діяльність. Отже, для запровадження централізованого фонду користування документами НАФ вкрай необхідно затвердження 2-х нормативно-правових актів, які визначають порядок оцифрування документів НАФ, обов'язковий для всіх державних архівів, та порядок створення і функціонування централізованого фонду користування документами НАФ. З ініціативою щодо розроблення проєктів таких документів у ц. р. виступив Укрдержархів. Підґрунтям для першого для них, безперечно, повинні стати методичні рекомендації «Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього».

Водночас ЦДЕА України надає велику допомогу іншим установам (не тільки архівним) у цифровізації документальних ресурсів, проводить семінари з питань організації роботи з електронними документами та їх підготовки до передавання на архівне зберігання⁷⁶, наприклад, сприяє популяризації і застосуванню опрацьованої ним Концепції створення Електронного архіву Національного банку України тощо⁷⁷, що вплинуло на затвердження Порядку формування, зберігання та знищення відокремлених електронних даних, отриманих за результатами роботи інформаційних систем у Національному банку України і банках України⁷⁸ та скасування Положення про порядок формування, зберігання та знищення електронних архівів у Національному банку України і банках України⁷⁹.

Зазначимо, що цей крок Національного банку України відіграв важливу роль на шляху створення загального електронного документообігу в Україні та унормування діяльності банківського сектору, зважаючи, що на сьогодні банківська сфера, як важливий учасник загального електронного документообігу, чітко розмежувала у своїй діяльності поняття «електронний документ» і «відокремлені електронні дані, що не є документними» та визначила, що «Вимоги цього Положення не поширюються на порядок формування, зберігання та знищення електронних

документів, що створюються Національним банком та банками. Порядок формування, зберігання та знищення електронних документів, що створюються Національним банком та банками, визначається законами України, нормативно-правовими актами Національного банку у сфері діловодства та архівної справи»⁸⁰.

Одним із надбань комп'ютеризації архівних установ стало поліпшення інформування суспільства про їхню діяльність, забезпечення більшої відкритості та прозорості в роботі, проведення доступних консультацій, публічних інформаційних заходів за безпосередньої участі громадськості. Важливу роль тут має взаємодія Укрдержархіву та архівів через громадські і науково-експертні ради, а також ЗМІ. Члени громадської та науково-експертної рад при Укрдержархіві беруть участь у публічних заходах, засіданнях колегій, міжвідомчих нарадах, семінарах, круглих столах, конференціях, прес-конференціях, громадських обговореннях, організації виставок фото- та архівних документів, презентаціях видань, інформація про що регулярно оприлюднюється на офіційному вебпорталі Укрдержархіву, вебсайтах центральних і місцевих архівів⁸¹. Зокрема, оперативне реагування на інформацію ЗМІ про діяльність державних архівних установ здійснюється з використанням системи моніторингу UAPort⁸², що працює на базі Інформаційного центру «Електронні вісті».

Цікаві проекти, пов'язані з електронною інформаційною діяльністю, реалізують інші центральні та галузеві державні архіви. Зокрема, Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України) успішно здійснює програму «АРХІВажлива СПРАВА»⁸³, започаткував проекти «Територія АРХІВ: діалог з документом»⁸⁴, «Архів-музей на допомогу вчителям»⁸⁵ та «Франківці у фондах Архіву-музею»⁸⁶. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України) здійснює проект «Гортаючи архівні сторінки»⁸⁷, а Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України) з метою популяризації документальної спадщини проводить заходи під рубриками: «Архів Alive»⁸⁸ та «Архів Blitz»⁸⁹. Великий резонанс у суспільстві отримав проект ЦДАВО України під назвою «Українська революція: архівні хроніки»⁹⁰, що дозволив оприлюднити цифрові добірки документів щодо створення і діяльності першого національного парламенту – Української Центральної Ради, перших українських урядів, проголошення самостійної і незалежної Української Народної Республіки, розроблення конституційних засад держави, прагнення українських земель до об'єднання в єдину соборну незалежну українську державу, звитягу українських військових доби Української революції, утвердження Української держави на міжнародній арені, позицію видатних державних та політичних діячів того часу.

Заслуговує підтримки позитивний приклад особистої участі керівників архівних установ в інформуванні суспільства про інформаційні ресурси НАФ. Так, Голова Укрдержархіву Тетяна Баранова взяла участь у комунікаційному проєкті Урядового контактного центру «Уряд на зв'язку» на тему: «Архіви для суспільства. Збереження історії нації»⁹¹. Начальник управління міжнародного співробітництва та документального забезпечення Укрдержархіву Юлія Прилепішева брала участь у програмі Громадського радіо на тему: «Чорнобильську документалістику включили в реєстр ЮНЕСКО «Пам'ять світу». Що це означає для України?»⁹².

Активно співпрацюють з електронними ЗМІ колективи ЦДАВО України, Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ЦДАК України, ЦДНТА України, ЦДАМЛІМ України, Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ), державні архіви Волинської, Вінницької, Донецької, Закарпатської, Луганської, Львівської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Чернігівської областей. Популярністю користуються постійні рубрики на місцевих телеканалах, які мають державні архіви Вінницької (ТРК «Вінтера»), Кіровоградської (ОДТРК), Одеської (ТРК «Град», «Глас»), Полтавської (ПАТ НТУ «Полтавська філія телерадіокомпанії «Лтава», студія «Місто»), Херсонської (ПАТ «НСТУ Херсонська регіональна дирекція «Скіфія», ТРК «ВТВ плюс»), Хмельницької (ХОДТРК «Поділля-центр»), Чернівецької (ТРК «Буковина»), Чернігівської (ПАТ НСТУ «Чернігівська регіональна дирекція») областей, м. Києва («ТРК «Київ»). Найактивнішими у підготовці телепередач та телесюжетів є ЦДАВО України, ЦДАГО України, ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного, держархіви Вінницької, Дніпропетровської, Кіровоградської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Тернопільської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернігівської областей. Рубрики на радіо мають державні архіви Одеської («FM 1»), Хмельницької (Хмельницька регіональна дирекція «Поділля-Центр»), Чернігівської (ПАТ «НСТУ» «Чернігівська регіональна дирекція») областей, м. Києва («Голос Києва»). Діяльність Укрдержархіву та архівних установ висвітлювалася в ефірі телеканалів «UA: ПЕРШИЙ», «12 Канал», «Espresso.tv», «5 Канал», «24 Канал», «1+1», «Київ», «UA/TV», «ICTV», ТРК «Ехро-TV», «UA: Харків», «ІРТ-Полтава», «ZIK», «СТБ», «BBC News Україна», ПАТ НСТУ Полтавська регіональна дирекція «ЛТАВА», «Poltavske TV», ТК «Запоріжжя» ЗОДТРК, НСТУ «Херсонська регіональна дирекція «Скіфія», ТРК «Град», «Вінтера», «Vlasno», ПАТ НСТУ Чернігівська 20 регіональна дирекція, «ІНТБ», ПАТ НСТУ Чернігівська регіональна дирекція, «С-TV». Взаємодія спеціальних установ страхового фонду документації (СФД) із ЗМІ та громадськими організаціями носить обмежений характер, що пояснюється специфі-

кою їхньої діяльності. З-поміж найбільш поширених форм інформування про діяльність архівів основне місце посідає розміщення відповідної інформації на власних вебсайтах та публікація фахових статей у науково-технічних журналах, збірниках матеріалів наукових конференцій певної тематики. Гідним прикладом організації взаємодії зі ЗМІ та громадськістю може слугувати робота ЦДАВО України, ЦДАГО України, Центрального державного історичного архіву України, м. Львів (ЦДІАЛ України), ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного, ЦДНТА України, ЦДАМЛМ України, ЦДАЗУ, ЦДЕА України, держархівів Вінницької, Кіровоградської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Херсонської, Хмельницької та Чернігівської областей, м. Києва.

Позитивним є осучаснення методів роботи з інформування громадськості про діяльність державних архівів за допомогою супроводу власних сторінок архівів у соціальних мережах Facebook, Twitter, Instagram, YouTube тощо. Тематика інформаційних матеріалів про діяльність Укрдержархіву, державних архівних установ та спеціальних установ СФД є досить різноманітною та цікавою, більшість інформацій підготовлено на професійному рівні, що свідчить про високу фахову освіченість керівників архівних установ та працівників⁹³.

Розглядаючи стан комп'ютеризації та інформатизації системи архівних установ, упровадження інноваційних управлінських технологій в рамках електронного урядування, не можна обійти увагою й питання використання співробітниками новітнього комп'ютерного, у т. ч. серверного, мережевого обладнання, систем технічного захисту інформації та оргтехніки, тобто сукупності технічних засобів, які механізують і автоматизують виробничі процеси та технічні операції як в управлінській, так і виробничій сферах архівної справи. Саме вони полегшують роботу, знижують її трудомісткість, підвищують оперативність вирішення питань. Застосовуючи персональний комп'ютер, сканер, цифрову камеру, мобільні пристрої, системи відео-конференцій, мережеві технології та інші гаджети, архівіст спроможний досягти суттєвого підвищення ефективності власної роботи при мінімальних затратах праці. Дуже важливо раціонально обладнати робоче місце з тим, щоб забезпечити функціональну взаємодію з іншими працівниками як по вертикалі, та і горизонталі.

Використання інформаційних технологій, зокрема мережевих, відкриває додаткові можливості для поліпшення управління персоналом архівних установ, підвищення ефективності планування роботи та виконання прийнятих управлінських рішень, а електронна взаємодія між користувачами архівів і архівістами мінімізує їхнє фізичне спілкування, що змушує всіх учасників цього процесу краще дотримуватися визначених правил такої взаємодії та мінімізує кількість конфліктних

ситуацій. Запровадження на офіційних вебсайтах державних архівів можливості онлайн-звернень громадян до архівних установ із метою оперативного отримання якісних послуг через мережу Інтернет – це одна із складових електронного урядування у діяльності Укрдержархіву, центральних, галузевих та місцевих архівів.

Сучасне розуміння інформатизації архівної справи значно виходить за межі оцифрування документів НАФ, надання доступу до їхніх копій, її дотичності до електронного урядування в архівній сфері. Набагато більшим є функціональний потенціал інформаційно-телекомунікаційних систем, зокрема системи «Архівні фонди України». На наше переконання, такі системи у подальшому покликані стати базисом для переходу до керування в електронній формі всіма процесами архівної справи, насамперед тими, які можна автоматизувати. Таке питання було поставлене на обговорення архівістів у доповіді Юрія Ковтанюка «Перспективи створення Централізованого фонду користування документами Національного архівного фонду»⁹⁴ на 3-му щорічному круглому столі архівістів із міжнародною участю на тему: «Оцифрування документів Національного архівного фонду, як пріоритетний напрям цифровізації національних архівів: проблеми та перспективи». Перші кроки у цьому напрямі вже робляться. Так, із метою оптимізації опрацювання звітної інформації, яку щороку подають державні архіви до Укрдержархіву за відповідними формами, та розширення доступу керівників архівної сфери до актуальної інформації про діяльність архівних установ, Укрдержархів надіслав до УНДІАСД та ЦДЕА України лист «На виконання протокольного доручення Голови Державної архівної служби України від 07.02.2018 з метою впровадження електронної форми щомісячного звіту архівних установ в термін до 01 червня 2018 року розробити та подати до Укрдержархіву проєкт зазначеної форми звітності»⁹⁵. Працівники цих установ розробили проєкт методології підготовки електронних форм звітності архівних установ⁹⁶, який був надісланий на розгляд Укрдержархіву⁹⁷. У процесі підготовки цієї методики було проаналізовано склад реквізитів форми Паспорта архівної установи, визначеної Правилами роботи архівних установ України⁹⁸, а також 32 форми, що були визначені у проєкті збірника форм планово-звітної документації у сфері архівної справи⁹⁹, який розроблений УНДІАСД у 2017 р. та схвалений на засіданні Нормативно-методичної комісії Укрдержархіву¹⁰⁰. Цей збірник форм був підготовлений в УНДІАСД на заміну форм, визначених наказом Державного комітету архівів України від 12.11.2008 р. № 222 «Про затвердження збірника форм Планово-звітна документація державних архівних установ України»¹⁰¹, який на той час був чинним.

За отриманими результатами на прикладі Паспорта архівної установи, Плану розвитку архівної справи на рік (ф. 101), Звіту розвитку ар-

хівної справи на рік (ф. 201), Плану методичної роботи на рік (ф. 102), Звіту про виконання плану методичної роботи за рік (ф. 202), Плану впровадження на рік (ф. 104), Звіту про виконання плану впровадження за рік (ф. 204), Плану-звіту роботи державного архіву на рік (ф. 110), Плану-звіту роботи структурного підрозділу на рік (ф. 111), Плану-звіту роботи працівника на рік (ф. 112) виконавці доручення розробили проект методології підготовки електронних форм звітності архівних установ, що поданий на розгляд Укрдержархіву. На думку розробників, цей проект заслуговує детального розгляду та обговорення з тим, щоб врахувати висловлені зауваження та пропозиції при доопрацюванні електронних форм планово-звітної документації за затвердженою методологією.

У надісланому до Укрдержархіву листі зверталася увага (у разі позитивного рішення щодо застосування наведеної методології) на необхідності приведення показників Плану розвитку архівної справи на рік (ф. 101) і Звіту розвитку архівної справи на рік (ф. 201) у відповідність до Паспорта архівної установи та доцільність узгодження складання Плану розвитку архівної справи на рік (ф. 101) і Звіту розвитку архівної справи на рік (ф. 201) із визначенням показників Плану-звіту роботи державного архіву на рік (ф. 110), Плану-звіту роботи структурного підрозділу на рік (ф. 111), Плану-звіту роботи працівника на рік (ф. 112), що дозволило б зменшити повторюваність інформації та загальний обсяг даних, які передбачалося вводити вручну.

Також виконавці зазначали, що введення даних та складання на їх основі звітної документації не повинно бути кінцевим результатом автоматизації цього процесу. Зважаючи, що на опрацювання планово-звітної документації, яку подають архівні установи, працівники Укрдержархіву витрачають чимало часу, висловлювалась доцільність отримати пропозиції від профільних структурних підрозділів Укрдержархіву щодо одержання інтегрованих результатів аналізу звітних даних, наприклад, відповідно до тих, що застосовуються під час підготовки річного звіту роботи Укрдержархіву, які оприлюднюються на щорічних підсумкових колегіях Укрдержархіву. Це дозволить робити в подальшому такий аналіз в автоматизованому режимі з отриманням готових звітних форм з показниками, які б всебічно висвітлювали стан архівної справи, зокрема НАФ.

Стисло сутність запропонованої методології можна визначити так: не має значення кількість показників, їх, за потребою, може стати більше; введення цих показників повинні робити працівники архіву постійно, кожен на своєму робочому місці, за результатами завершених завдань або проміжних результатів їх виконання, а не керівники архівних установ один раз на рік; уведена в централізовану базу даних інформація обробляється в автоматизованому режимі з наданням поточних

результатів керівництву архівною сферою, зокрема профільним структурним підрозділам Укрдержархіву, в режимі 24 год. на добу 7 днів на тиждень з будь-якого місця світу через мережу Інтернет.

На жаль, у грудні 2018 р. Укрдержархів видав наказ «Про затвердження уніфікованих форм планової та звітної документації»¹⁰², яким значно зменшено кількість форм та їх обсяг, на відміну від зазначеного вище збірника форм планово-звітної документації у сфері архівної справи, підготовленого УНДІАСД. Безперечно, це суттєво розвантажило роботу працівників Укрдержархіву, однак не вирішило окресленої проблеми. Крім того, архівні установи, виконуючи наказ Укрдержархіву щодо нових уніфікованих форм планової та звітної документації, за наказами директорів застосували старі форми звітної документації, що забезпечило унормування планово-звітної роботи в цих установах¹⁰³. На нашу думку, одночасно із затвердженням нових уніфікованих форм планової та звітної документації Укрдержархіву слід було ініціювати роботу щодо створення інформаційної системи для опрацювання планово-звітної документації в електронній формі.

До сказаного варто додати, що електронне урядування в часовому вимірі співпадає з децентралізацією архівної системи України і розвитком самоврядування. З одного боку, воно впроваджується зверху, зважаючи на обраний курс новими Офісом Президента України¹⁰⁴ та Кабінетом Міністрів України¹⁰⁵. І це, в першу чергу, в обов'язковому порядку стосується всіх установ державної форми власності, зокрема Укрдержархіву, всіх державних архівів та архівних відділів районних державних адміністрацій. З іншого – архівні відділи міських рад та районні відділи нових місцевих органів¹⁰⁶ – об'єднані громади Вінниччини, Запоріжчини, Львівщини, Січеславщини, Харківщини та ін. областей, які дедалі більше усвідомлюють значення розвитку e-government і вже давно опрацьовують власні проекти електронного самоврядування з урахуванням місцевих особливостей¹⁰⁷. У цих проектах знаходиться відображення й інформатизація архівних установ, включаючи й трудові архіви.

Розвиток архівного менеджменту нерозривно пов'язаний з питаннями кадрового забезпечення архівних установ. Слід зазначити, що спостерігається тенденція щодо зростання середнього віку працівників архівних установ, яка свідчить про незначне поповнення архівної сфери молодими спеціалістами. В першу чергу на це впливає недостатній рівень середньої заробітної плати в цілому по галузі, що значно менше середнього рівня заробітної плати по Україні. Також слід зауважити недостатній рівень престижності професії архівіста у суспільстві. Така ситуація часто призводить до прийняття на вакантні посади не кращих із кращих претендентів, які мають фахову освіту, а за принципом «непогана людина, комусь треба ж працювати». Далі відбувається певне

оволодіння професією архівіста безпосередньо на робочому місці під час виконання посадових обов'язків.

Незважаючи на багаторічну успішну діяльність кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, актуальною залишається низка питань, що стосуються архівної професійної освіти та культури, а також виховання молодих спеціалістів та передавання їм практичних навичок роботи від досвідчених архівістів безпосередньо на робочому місці. Насамперед, слід зауважити про відсутність у вишах України спеціальності із підготовки професійних реставраторів документів. Реставраторська професійна школа в архівній сфері тримається виключно на ентузіазмі працівників відповідних структурних відділів архівних установ. Найбільшим з осередків реставраційної діяльності щодо врятування та відновлення архівних документів є Державний центр збереження документів Національного архівного фонду, що розташований у м. Києві. Показовим є те, що вік більшості працівників цієї установи – від 50 років, рівень заробітної плати у 2,5 рази менший за середню заробітну плату по м. Києву, а технології, що застосовуються для реставрації документів, «завмерли» на рубежі 2-ї половини минулого сторіччя. На нашу думку, така ситуація потребує комплексного вирішення: від покращення матеріально-технічного та фінансового забезпечення до запровадження відповідної спеціальності у вишах.

Разом із тим зазначимо, що Державний центр збереження документів Національного архівного фонду забезпечений сучасним обладнанням для виконання завдань щодо оцифрування документів НАФ, виготовлення невеликих накладів поліграфічної продукції та здійснення палітурних робіт, що успішно виконуються на замовлення Укрдержархіву та центральних державних архівів.

Протягом останніх 6-ти років спостерігається тенденція до скорочення загальної штатної чисельності працівників архівних установ та їх облікової чисельності. З 2013 р. до 2018 р. загальна штатна чисельність працівників архівних установ скоротилася майже на 21%, а облікова чисельність працівників цих установ – майже на 26%. У таблиці 1 наведені відповідні показники за останні 9 років. Щодо штатної чисельності працівників, вона поступово зменшується внаслідок державної політики щодо скорочення загальної чисельності працівників в органах державної влади, зокрема в обласних державних адміністраціях та районних державних адміністраціях. На жаль, керівництво цих органів втілювало державну політику саме за рахунок державних обласних архівів та архівних відділів державних районних адміністрацій, що є структурними підрозділами цих органів. На честь Укрдержархіву зазначимо, що жодна штатна одиниця в центральних державних архівах за цей час скорочена не була.

Таблиця 1. Загальна штатна чисельність працівників архівних установ України та облікова чисельність працівників цих установ станом на 2010–2018 рр.

Рік	Штатна чисельність	Облікова чисельність	Укомплектованість
2010 ¹⁰⁸	3341	3236	96,86%
2011 ¹⁰⁹	3415	3274	95,87%
2012 ¹¹⁰	4011	3870	96,48%
2013 ¹¹¹	4785	4670	97,60%
2014 ¹¹²	4521	4364	96,53%
2015 ¹¹³	4373	4074	93,16%
2016 ¹¹⁴	4204	3918	93,20%
2017 ¹¹⁵	4057	3580	88,24%
2018 ¹¹⁶	3792	3466	91,40%

На погіршення показника щодо кадрової укомплектованості архівних установ також впливає невизначеність ситуації щодо державної служби в центральних державних архівах України. «Статус посадових осіб цих установ визначається згідно із Законом України «Про державну службу», як це визначено статтею 25 цього Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи»¹¹⁷. Однак, із 2016 р., з часу набрання чинності оновленого Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. № 889-VIII, Національне агентство України з питань державної служби та її міжрегіональні управління відмовляють центральним державним архівам в оголошенні конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців, мотивуючи це тим, що ці установи «як юридичні особи мають невідповідний правовий статус» – «організаційно-правову форму»¹¹⁸. Така ситуація склалася внаслідок виключення із ч. 2 ст. 25 Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» – «Центральні державні архіви України як державні органи виконують завдання та функції держави з управління архівною справою і діловодством» – словосполучення «як державні органи»¹¹⁹. Незважаючи на позицію керівництва Національного агентства України з питань державної служби, що Укрдержархіву слід керуватися лише положеннями Закону України «Про державну службу», як прийнятого пізніше¹²⁰, в реалії всі ці роки в центральних державних архівах України продовжують існувати посади державних

службовців, що виконують свої обов'язки згідно з Законом України «Про державну службу», про що щорічно надсилаються звіти до Національного агентства України з питань державної служби. Вважаємо позицію Національного агентства України з питань державної служби суто формальною, що не має відношення до вирішення питання по суті. Зважаючи, що працівники центральних державних архівів України виконують ті ж самі завдання і функції з реалізації державної політики з питань архівної справи і діловодства, що і працівники державних областей, тільки на центральному рівні, дивує пропозиція Національного агентства України з питань державної служби сприяти Укрдержархіву щодо приведення Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» у відповідність до Закону України «Про державну службу»¹²¹, тобто вирішити питання щодо зміни статусу працівників цих установ. Разом із тим, ті ж самі посади в державних архівах областей будуть мати статус державних службовців лише тому, що вони є структурними підрозділами обласних державних адміністрацій, і у них не виникало жодних питань щодо заміщення вакантних посад державних службовців. По суті, йдеться всього про 9 центральних державних архівів, загальна чисельність державних службовців в яких ніяк не впливає на загальну тенденцію щодо скорочення посад державних службовців, але їх збереження дозволить забезпечити високий статус працівників цих архівів, що, безперечно, матиме вплив на їхній позитивний імідж.

Єдиний законний спосіб на сьогодні щодо заповнення вакантних посад державних службовців у центральних державних архівах України – це прийняття державних службовців за переведенням з інших державних органів, установ, підприємств та організацій на рівнозначну посаду або нижчу за рівнем оплати праці. Це призводить до поступового збільшення вакантних посад у цих архівах у зв'язку з плінністю кадрів, особливо посад керівників структурних підрозділів та заступників директорів центральних державних архівів України. Крім того, це не сприяє кадровому зростанню кращих працівників, зважаючи, що просування таких працівників на вищі посади відповідно до оновленого Закону України «Про державну службу» теж відбувається за конкурсом. На нашу думку, така ситуація потребує негайного виправлення із збереженням посад державної служби, зважаючи на зміст завдань та функцій держави з управління архівною справою і діловодством, що виконують ці установи і які визначені у їхніх положеннях.

Особливе місце в системі архівних установ України займає Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ. У фондах цієї установи зберігається чимало рідкісних видань. Її працівники давно вже ведуть роботу зі створення електронного каталога. Однак, через брак потрібного фінансування та невеликої штатної чисельності, ця робота не

завершена. Вважаємо, що Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ повинна стати інтегратором усіх бібліотечних фондів, що зберігаються в державних архівних установах України, на базі єдиного електронного каталогу, до якого повинен надаватися онлайн доступ за допомогою офіційного вебсайту бібліотеки. Прототипом такого проекту може стати електронний каталог Довідково-інформаційного фонду Галузевого центру науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства УНДІАСД, що надає користувачеві всі базові функції щодо пошуку та відтворення інформації. Цей каталог було створено 2012 р. за особистої ініціативи директора інституту Олександра Гараніна та надано вільний доступ до нього на офіційному вебсайті УНДІАСД¹²². З того часу ведеться робота щодо наповнення каталога інформацією.

Важливою сферою діяльності є реалізація державної політики у сфері створення та функціонування державної системи СФД, за що відповідає департамент страхового фонду документації Укрдержархіву. Як самостійний структурний підрозділ, цей департамент розташовується у м. Харкові. Основними завданнями системи СФД є формування СФД, його ведення, утримання і видача користувачам копій документів СФД, необхідних для поставлення на виробництво, експлуатацію та ремонт продукції оборонного, мобілізаційного і господарського призначення, для проведення будівельних, аварійно-рятувальних та аварійно-відновлювальних робіт під час ліквідації надзвичайних ситуацій та в особливий період, а також у сфері збереження інформації про культурні цінності¹²³. Виконання цих завдань покладено на 8 регіональних центрів СФД, які розташовані по всій території України¹²⁴. На сьогодні технологія створення СФД дозволяє одночасно фіксувати інформації копій документів на плівкових носіях і в цифровому форматі¹²⁵, що значно прискорює видачу цих копій користувачам.

СФД створюється за багатьма напрямками (оборонно-промисловий комплекс, аерокосмічна, гірничо-видобувна, металургійна, хімічна, радіоелектронна, електротехнічна промисловості, промисловість із виробництва засобів зв'язку, приладобудування, легка, харчова та паперова промисловість, промисловість будівельних матеріалів, об'єкти утилізації, зберігання і захоронення радіоактивних, токсичних та інших екологічно небезпечних відходів, об'єкти зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення, закінчені будівництвом (реконструкцією) об'єкти житлового, громадського, виробничого призначення, будівництва, нафтогазового комплексу, електроенергетики, вугільної промисловості, водогосподарського комплексу, атомної промисловості, морського транспорту, авіаційного транспорту, дорожнього господарства, зв'язку, наукової діяльності, культурного надбання, природно-заповідного фонду Міністерства екології та природних ре-

сурсів України тощо)¹²⁶ на підставі відповідних галузевих, регіональних та загальних програм.

З метою автоматизації процесів обліку та доступу до інформації СФД створено Державний реєстр СФД – автоматизована інформаційна система державного обліку та обробки інформації про документи СФД, та Державний реєстр ПНО – автоматизована інформаційно-довідкова система обліку та обробки інформації щодо потенційно небезпечних об'єктів України¹²⁷.

Важливу роль у створенні зазначених реєстрів¹²⁸ та реалізації багатьох інших проектів у системі СФД¹²⁹ відіграє Науково-дослідний, проектно-конструкторський та технологічний інститут мікрографії, що також знаходиться в Харкові. Пріоритетними завданнями інституту є¹³⁰:

– технологічно-конструкторське забезпечення СФД; проведення проектно-конструкторських робіт із нового будівництва, реконструкції та технічного переоснащення підприємств і установ України; розроблення нормативного забезпечення функціонування державної системи СФД;

– міжнародного співробітництва, організації розроблення, розгляду, експертизи, узгодження і підготовки до затвердження проектів міжнародних, міждержавних, національних стандартів та інших нормативних документів зі стандартизації.

Одним із дієвих кроків щодо визначеності концептуальних засад та завдань щодо цифровізації, інформатизації, кібернетизації, автоматизації архівної сфери було успішне виконання УНДІАСД у 2016 р. науково-дослідної роботи «Визначення та наукове обґрунтування напрямів розвитку інформатизації архівної справи», що була схвалена наприкінці того ж року Вченою радою УНДІАСД та звіт про яку на початку 2017 р. здано в Державну наукову установу «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» (УкрІНТЕІ)¹³¹. За рішенням Нормативно-методичної комісії Укрдержархіву, на засіданні якої 13.02.2017 р. розглядалася ця робота, її було направлено на доопрацювання за зауваженнями та пропозиціями членів комісії. Наступного разу доопрацьована розробка була розглянута Нормативно-методичною комісією Укрдержархіву 24.04.2017 р. Членам комісії було надано на розгляд також стислу її редакцію під назвою: «Концепція інформатизації архівної справи в Україні». Звіт про науково-дослідну роботу «Визначення та наукове обґрунтування напрямів розвитку інформатизації архівної справи» було схвалено на цьому засіданні Нормативно-методичної комісії Укрдержархіву, а Концепція інформатизації архівної справи в Україні направлена на доопрацювання. У першому півріччі 2017 р. ця Концепція була доопрацьована та надіслана на розгляд Нормативно-методичної комісії Укрдержархіву¹³², однак досі її не виносили на розгляд цього дорадчого органу. Проте, зазначимо, що

робота й до сьогодні є актуальною та визначає основоположні засади і напрями інформатизації архівної справи в Україні, що повинні стати базисом для відповідної планової роботи щодо їх реалізації в архівних установах, про що свідчить свідоцтво про реєстрацію авторського права на Концепцію, видане УНДІАСД у 2019 р. Міністерством економічного розвитку і торгівлі України¹³³.

Висновки і рекомендації. Як засвідчує вітчизняний і зарубіжний досвід, упровадження електронного урядування в архівну справу відкриває нові можливості для її демократизації, модернізації, реформування і підвищення ефективності роботи установ галузі. Під його впливом нових контурів набувають усі складові архівного менеджменту: від стратегічного і оперативного планування діяльності архівних установ, роботи з персоналом, підготовки і прийняття управлінських рішень, оцифровування документальних ресурсів, доступу до їх використання для надання архівних послуг. Застосування комп'ютерної та іншої техніки дозволяє не тільки підняти на новий рівень управління архівною справою, але й розширити обсяг електронних послуг та сервісів центральних, галузевих і місцевих архівів, забезпечити їх доступність і прозорість, обмежити безпосередній контакт користувачів з працівниками, виключити корупційну складову. Важливим етапом на цьому шляху стало утворення і діяльність ЦДЕА України, створення цифрових фондів користування документами та електронного довідкового апарату в Галузевому державному архіві Служби безпеки України, до загальних міжархівних проєктів, зокрема щодо українського визвольного руху, низці державних архівів. Вони уособлюють собою найбільш перспективну систему структурованого зберігання документів з електронними носіями, яка підвищує надійність зберігання ретроспективної інформації, її швидкий і зручний пошук, розширення доступу до неї, підвищення ефективності надання архівних послуг та можливість їх цілодобового отримання незалежно від тривалості робочого дня, оскільки доступ до відкритих даних здійснюється в автоматизованому режимі. Крім того, застосування документів в електронній (цифровій) формі дає певну економію людських і часових ресурсів, сприяє вивільненню частини працівників від рутинної роботи, дає змогу оптимально використати приміщення, унеможливорює корупцію.

Для подальшого розвитку кібернетизації, інформатизації та цифровізації архівів і управління архівною справою видається доцільним на підґрунті Концепції інформатизації архівної справи в Україні створити на загальнодержавному рівні Комплексний перспективний план (програму) подальшої інформатизації архівних установ, включаючи Державний центр збереження документів Національного архівного фонду та Державну наукову архівну бібліотеку, м. Київ, на період до 2025 р.,

їх науково-технічного переоснащення, підготовки і перепідготовки архівних працівників, передбачивши для цього необхідне кадрове, матеріально-технічне та фінансове забезпечення. Складовою цієї програми мають бути заходи, спрямовані на надійний і професійний кіберзахист електронних ресурсів, запобігання втручанню у приватне життя громадян та використання персональних даних. Цілком зрозуміло, що кібернетизація архівної справи диктує необхідність удосконалення архівного законодавства, нормативно-правової бази архівних установ, наближення їх до європейських стандартів, включаючи порядок надання архівних послуг транскордонного характеру. Потребує відповідного поліпшення архівна наука та освіта в Україні і підготовка фахівців, здатних організувати архівну справу в електронній (цифровій) формі; уточнення самого поняття «архівна справа» як галузь життєдіяльності суспільства, що охоплює не тільки наукові, організаційні, правові, технологічні, економічні, але й інформаційні питання діяльності юридичних і фізичних осіб, пов'язані із нагромадженням, обліком, зберіганням архівних документів, їх оцифруванням та використанням відомостей, що в них містяться. Вочевидь, настає час започаткування окремого напрямку архівознавства – електронного архівознавства та адекватного архівного менеджменту.

---

¹ Дубов Д. В., Дубова С. В. Основи електронного урядування: навч. посіб. Київ: ЦНЛ, 2006. 75 с.; Державне управління : підручник / за ред. А. Ф. Мельник. Київ: Знання, 2009. 343 с.; Клименко І. В. Електронний документообіг у державному управлінні : навч. посібн. Харків: Форт, 2009. 232 с.; Клименко І. В. Використання інструментів менеджменту бізнес-структур для розробки і реалізації стратегії електронного урядування в Україні // Економіка та держава. 2009. № 7. С. 92–96. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecde_2009_7_24.pdf (дата звернення: 25.08.2019) ; Машикарров Ю. Г. та ін. Електронне урядування. Інформатизація державного управління. Харків: Магістр, 2011. 264 с.; Конашев Ю. З. Види, принципи і напрями діяльності електронного уряду // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутрішніх справ, 2013. Ч. 1. С. 53–64; Романенко Е. О. Електронний уряд – нова модель інформаційно-комунікативних відносин // Європейські перспективи. 2015. Вип. 6. С. 75–79; Поліщук І. О., Лур'є В. К. Електронне урядування в Україні: проблеми та перспективи // Вісн. НУ «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». № 3(30). 2016. С. 229–230; Пістунов І. М. Електронний менеджмент : навч. посібник. Дніпро: Державний ВНЗ «НГУ», 2017. 135 с.; Інформаційно-комунікативна діяльність органів публічної влади / за заг. ред. В. С. Куйбіди, О. В. Карпенка. Київ : ЦП «Компрінт», 2018. 364 с.

² Андрухів А. І., Тарасов Д. О. Менеджмент електронних документів на прикладі репозитарію НУ «Львівська політехніка» // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства: матеріали четвертої міжнародної наук.-практич. конференції, 25 жовтня 2012 р. Львів: Вид-во

Львів. політехніки, 2012. С. 223–228; *Білуцак Т. М.* Менеджмент архівної діяльності : навч. посібн. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2017. 240 с.; *Калакура Я.* Менеджмент в архівній справі: Конспект лекцій. Київ: ВПЦ Київський університет, 2018. 240 с.

³ *Кисельова А.* Українські архівні ресурси в Інтернеті // Рукописна спадщина України: Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів / Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Інститут рукопису. Київ, 2004. Вип. 9. С. 238–247; *Меньківська Н. С.* Інформаційна діяльність державних архівів: сутність та визначення понять // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2009. № 3. С. 51–55; *Ковтанюк Ю. С.* Електронне документознавство в Україні: сутність наукового напрямку, історія формування, перспективи розвитку : автореф. дис ... канд. іст. наук: 27.00.02 / Ковтанюк Юрій Славович; Держ. архів. служба України, Укр. НДІ архів. справи та документознавства. Київ, 2012. 20 с.; *Його ж.* Класифікація документів з електронними носіями інформації // Архіви України. 2012. № 2(278). С. 45–76; *Божук Л.* Інформаційні ресурси і сервіси Інтернет в роботі державних архівів України // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Серія Історія. № 3(130). 2016. С. 14–18 та ін.

⁴ Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР // Офіц. вісн. України. 1998. № 10. Ст. 375 ; Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851–IV // Офіц. вісн. України. 2003. № 25. Ст. 1174 ; Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII // Голос України. 07.11.2017. № 206 та ін.

⁵ Концепція розвитку електронного урядування в Україні до 2020 р., схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України 20.09.2017. № 649-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/250287124> (дата звернення: 25.08.2019).

⁶ Електронне урядування : підручник / [авт. кол. : В. П. Горбулін, Н. В. Грицяк, А. І. Семенченко, О. В. Карпенко та ін.] ; за заг. ред. проф. Ю. В. Ковбасюка ; [наук. ред. проф. Н. В. Грицяк, проф. А. І. Семенченка]. Київ: НАДУ, 2014. 352 с.; *Горобчук О. А.* Електронний уряд: еволюція системи державного управління. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10591/195.pdf?sequence=3> (дата звернення: 25.08.2019).

⁷ Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2014 № 255. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255-2014-%D0%BF> (дата звернення: 25.08.2019).

⁸ Положення про Державне агентство з питань електронного урядування України, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/492-2014-%D0%BF> (дата звернення: 25.08.2019).

⁹ Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності Державного агентства з питань електронного урядування, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 № 887. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/887-2016-%D0%BF#n34> (дата звернення: 25.08.2019).

¹⁰ United Nations E-Government Survey 2018. Gearing E-Government to Support Transformation towards sustainable and resilient societies = Оцінювання електронного урядування Організацією Об'єднаних Націй за 2018 рік. Просу-

вання електронного уряду для підтримки перетворень до сталого та стійкого суспільства / UN Department of Economic and Social Affairs = Департамент ООН з економічних та соціальних питань. Р. 232. URL: https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2018-Survey/E-Government%20Survey%202018_FINAL%20for%20web.pdf (дата звернення: 25.08.2019);

¹¹ United Nations E-Government Survey 2016. E-Government in Support of Sustainable Development = Оцінювання електронного урядування Організацією Об'єднаних Націй за 2016 рік. Електронний уряд для підтримки сталого розвитку / UN Department of Economic and Social Affairs = Департамент ООН з економічних та соціальних питань. Р. 158. URL: <http://workspace.unpan.org/sites/Internet/Documents/UNPAN97453.pdf> (дата звернення: 25.08.2019); див. детальний огляд ін. показників: *Гаранін О. Я., Ковтанюк Ю. С.* До концепції інформатизації архівної справи в Україні / Студії з архів. справи та документознавства / Держ. архів. служба України, УНДІАСД; [редкол.: С. Г. Кулешов (голов. ред.) та ін.]. Київ, 2017. Т. 24–25. С. 8–9. URL: <https://undiasd.archives.gov.ua/doc/studiji/stud-2017.pdf> (дата звернення: 25.08.2019).

¹² United Nations E-Government Survey 2014: E-Government for the Future We Want = Оцінювання електронного урядування Організацією Об'єднаних Націй за 2014 рік: Електронний уряд для майбутнього, якого ми хочемо / UN Department of Economic and Social Affairs = Департамент ООН з економічних та соціальних питань. Р. 203. URL: https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2014-Survey/E-Gov_Complete_Survey-2014.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

¹³ UN E-Government Knowledgebase. Data Center. Country Data = База знань ООН з електронного урядування. Дата-центр. Дані про країну. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data-Center> (дата звернення: 25.08.2019).

¹⁴ *Хейг М.* Електронний Public Relations; пер. с англ. М.: ФАИР-ПРЕСС, 2002. 192 с.; Менеджмент у XXI столітті: розвиток організацій та управління персоналом: матеріали щоріч. наук.-практ. конф., 16 квіт. 2004 р. в 2 ч. Ч. 2 / Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; за заг. ред. А. О. Чемериса. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2004. 352 с.; *Владимирський А. В., Мозговой В. В.* Адаптація підходів та механізмів електронного менеджменту для використання при організації медико-санітарної допомоги пацієнтам з мультирезистентним туберкульозом // Сучасні медичні технології. 2012. № 1. С. 21–28. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Smt_2012_1_6.pdf (дата звернення: 25.08.2019); *Єгорченкова Н. Ю.* Моделі управління проектами в електронному проектному менеджменті // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Серія: Нові рішення в сучасних технологіях. 2018. № 9. С. 112–117. URL: nbuv.gov.ua/j-pdf/vsrinrct_2018_9_18.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

¹⁵ Економічна інформатика: Конспект лекцій у 3-х частинах. Ч. 2: Обробка економічної інформації за допомогою електронної таблиці Excel / уклад. А. В. Булашенко. Суми: Вид-во СумДУ, 2008. С. 87–112. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/1112/1/Ekonomichna%20informatyka.doc> (дата звернення: 25.08.2019); Організація бази даних засобами електронної таблиці Excel. URL: https://pidruchniki.com/18340719/bankivska_sprava/organizatsiya_bazi_danih_zasobami_elektronnoyi_tablitsi_excel (дата звернен-

ня: 25.08.2019) ; Створення бази даних в Microsoft Excel. 2018. URL: <http://askme.zone/t/stvorenyya-bazi-danih-v-microsoft-excel/24757> (дата звернення: 25.08.2019).

¹⁶ Шулима О. В., Шендрик В. В., Шестак М. О. Побудова сховища даних системи підтримки прийняття рішень для проектування розподілених енергетичних систем // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Інф.ційні системи та мережі. 2016. № 854. С. 291–297. URL: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/37385/1/28_291-297.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

¹⁷ Про Національний архівний фонд та архівні установи : Закон України від 24.12.1993 № 3814-XII // Відом. Верховної Ради України. 1994. № 15. Ст. 86. Розділ VI. Система архівних установ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12> (дата звернення: 25.08.2019).

¹⁸ Про Національний архівний фонд та архівні установи : Закон України від 24.12.1993 № 3814-XII // Відом. Верховної Ради України. 1994. № 15. Ст. 86. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12> (дата звернення: 25.08.2019).

¹⁹ Про інформацію : Закон України від 02.10.92 № 2657-XII // Відом. Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 25.08.2019).

²⁰ Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI // Відом. Верховної Ради України. 2011. № 32. Ст. 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 25.08.2019).

²¹ Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 29.08.2002 № 1302 // Офіц. вісн. України. 2002. № 36. Ст. 1700. С. 83. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1302-2002-%D0%BF> (дата звернення: 25.08.2019).

²² Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» : постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2003 № 208 // Офіц. вісн. України. 2003, № 9, Ст. 378. С. 112. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/208-2003-%D0%BF> (дата звернення: 25.08.2019).

²³ Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні : Указ Президента України від 31.07.2000 № 928/2000 // Офіц. вісн. України. 2000. № 31. Ст. 1300. С. 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928/2000> (дата звернення: 25.08.2019).

²⁴ Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг : Указ Президента України від 29.07.2019 № 558/2019 // Урядовий кур'єр. 31.07.2019. № 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/558/2019> (дата звернення: 25.08.2019).

²⁵ Президент видав указ щодо розвитку електронного урядування. URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/ua/президент-видав-указ-щодо-розвитку/> (дата звернення: 25.08.2019).

²⁶ Публічний звіт Голови Укрдержархіву Баранової Т. І. про підсумки діяльності Державної архівної служби у 2018 році. С. 14-15. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/17-civik-2018/zvit_2018/zvit_archiv_2018.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

²⁷ Про організацію виконання постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 2009 року № 733 «Про електронний обмін службовими документами

в органах виконавчої влади» : наказ Державного комітету архівів України від 30.07.2009 № 133. URL: https://archives.gov.ua/Law-base/SCAU/2009_133.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

²⁸ Про електронний обмін службовими документами в органах виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2009 № 733 // Офіц. вісн. України. 2009. № 54, Ст. 1867. С. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2009-%D0%BF> (дата звернення: 25.08.2019). Втратила чинність з 07.03.2018 – на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 55 «Деякі питання документування управлінської діяльності» // Урядовий кур'єр. 07.03.2018. № 46. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF> (дата звернення: 25.08.2019).

²⁹ Державна архівна служба України. Підсумки діяльності у 2011 році та пріоритети на 2012 рік. С. 33–34. URL: https://www.archives.gov.ua/Archives/Zvit_2011.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

³⁰ Звіт про роботу Центрального державного електронного архіву України за 2015 рік (ф. 209) від 30.12.2015 № 01/344 // Поточний архів ЦДЕА України. Ф. 11. Оп. 1. Спр. 129. Арк. 125.

³¹ Про затвердження Положення про відомчу електронну пошту Державної архівної служби України : наказ Держ. архів. служби України від 12.01.2018 № 3. URL: https://tsdea.archives.gov.ua/wp-content/uploads/2018/01/2018_3.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

³² Про затвердження Регламенту функціонування офіційного веб-порталу Укрдержархіву «Архіви України» та Порядку інформаційного наповнення офіційного веб-порталу Укрдержархіву «Архіви України» : наказ Держ. архів. служби України від 22.11.2017 № 89. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0089843-17> (дата звернення: 25.08.2019).

³³ Протокол засідання Нормативно-методичної комісії Державної архівної служби України від 29.03.2018 № 2 // Поточний архів Держ. архів. служби України.

³⁴ Протокол засідання Нормативно-методичної комісії Державної архівної служби України від 07.02.2019 № 1 // Поточний архів Держ. архів. служби України.

³⁵ Про затвердження та впровадження методичних рекомендацій «Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього» : наказ Держ. архів. служби України від 16.04.2019 № 36. URL: https://archives.gov.ua/Law-base/SCAU/2019_36.pdf (дата звернення: 25.08.2019) ; Про затвердження та впровадження методичних рекомендацій «Технології комплектування архівних установ документами в електронній формі» : наказ Держ. архів. служби України від 22.04.2019 № 38. URL: https://archives.gov.ua/Law-base/SCAU/2019_38.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

³⁶ Про методичні рекомендації «Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього» : лист Держ. архів. служби України від 18.04.2019 № 1495/01.2/0 : зареєстрований в Центр. держ. електрон. архіві України 19.04.2019 за № 125. Поточний архів ЦДЕА України. Спр. 01-18 за номенклатурою справ ЦДЕА України від 20.12.2018 № 01-31 на 2019 рік : затверджена директором ЦДЕА України 27.12.2018.

³⁷ Публічний звіт Голови Укрдержархіву Баранової Т. І. про підсумки діяльності Державної архівної служби у 2018 році. С. 14–15.

³⁸ Про 3-й щорічний круглий стіл архівістів з міжнародною участю «Оцифрування документів НАФ, як пріоритетний напрям цифровізації національних архівів: проблеми та перспективи» (м. Київ, 19 лютого 2019 р.). URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/ua/3-й-щорічний-круглий-стіл-архівістів-3/> (дата звернення: 25.08.2019).

³⁹ Програма 3-го щорічного круглого столу архівістів з міжнародною участю «Оцифрування документів НАФ, як пріоритетний напрям цифровізації національних архівів: проблеми та перспективи» (м. Київ, 19 лютого 2019 р.). 5 с. URL: https://tsdea.archives.gov.ua/wp-content/uploads/2019/02/2019_02_19_prg.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

⁴⁰ За проханням автора матеріали доповіді не надаються у вільний доступ.

⁴¹ *Паламарчук Л. В., Чернятинської Ю. Г.* Досвід оцифрування архівних документів у Республіці Польща : презентація до виступу на 3-у щорічному круглому столі архівістів з міжнародною участю «Оцифрування документів НАФ, як пріоритетний напрям цифровізації національних архівів: проблеми та перспективи» (м. Київ, 19 лютого 2019 р.). 30 с. URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/wp-content/uploads/2019/02/Презентація-Оцифрування-в-Польщі1.pdf> (дата звернення: 25.08.2019).

⁴² *Ковтанюк Ю. С.* Перспективи створення Централізованого фонду користування документами Національного архівного фонду : презентація до виступу на 3-у щорічному круглому столі архівістів з міжнародною участю «Оцифрування документів НАФ, як пріоритетний напрям цифровізації національних архівів: проблеми та перспективи» (м. Київ, 19 лютого 2019 р.). 16 с. URL: https://tsdea.archives.gov.ua/wp-content/uploads/2019/02/Ковтанюк_19.02.2019.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

⁴³ *Дідух Л. В.* Створення цифрового фонду користування документами НАФ: досвід українських архівів : презентація до виступу на 3-у щорічному круглому столі архівістів з міжнародною участю «Оцифрування документів НАФ, як пріоритетний напрям цифровізації національних архівів: проблеми та перспективи» (м. Київ, 19 лютого 2019 р.). 15 с. URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/wp-content/uploads/2019/02/Дідух-19.02.2019.pdf> (дата звернення: 25.08.2019).

⁴⁴ Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього : методичні рекомендації : затверджені наказом Держ. архів. служби України від 16.04.2019 № 36 / Держ. архів. служба України, УНДІАСД; уклад.: Л. В. Дідух, Н. В. Залеток, Т. М. Ковтанюк. К., 2018. 131 с. URL: https://archives.gov.ua/Law-base/SCAU/2019_36.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

⁴⁵ Стажування в архівах Польщі. 13.11.2018. URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/ua/стажування-в-архівах-польщі/> (дата звернення: 25.08.2019).

⁴⁶ Про затвердження Вимог до форматів даних електронного документообігу в органах державної влади : наказ Держ. агентства з питань електронного урядування України від 07.09.2018 № 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1309-18> (дата звернення: 25.08.2019).

⁴⁷ Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України

від 22.08.2018 № 617-р. П. 26. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D1%80> (дата звернення: 25.08.2019).

⁴⁸ Там само. П. 21.

⁴⁹ *Варченко Ю.* Створення закордонних повних електронних архівів. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2014/stvorennya-zakordonnyh-povnyh-elektronnyh-arhiviv/> (дата звернення: 25.08.2019).

⁵⁰ Про утворення Центрального державного електронного архіву України та Центрального державного архіву зарубіжної українки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2007 № 279-р. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/279-2007-%D1%80> (дата звернення: 25.08.2019).

⁵¹ Положення про Центральний державний електронний архів України: затверджене наказом Міністерства юстиції України від 21.05.2012 № 753/5 (у редакції наказом Міністерства юстиції України від 29.12.2016 № 3916/5). URL: https://tsdea.archives.gov.ua/wp-content/uploads/2018/03/Polojennya_CDEA.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

⁵² Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні. П. 21.

⁵³ Публічний звіт Голови Укрдержархіву Баранової Т. І. про підсумки діяльності Державної архівної служби у 2018 році. С. 14.

⁵⁴ Звіт про виконання планової та позапланової роботи керівництвом Центрального державного електронного архіву України у липні 2019 року. С. 4 : лист Центр. держ. електрон. архіву України до Держ. архів. служби України від 25.07.2019 № 449/01-18 // Поточний архів ЦДЕА України. Спр. 01-18 за номенклатурою справ ЦДЕА України від 20.12.2018 № 01-31 на 2019 рік: затверджена директором ЦДЕА України 27.12.2018.

⁵⁵ Про тестування архівного централізованого веб-сервісу «Шукаємо в архівах» : лист Держ. арів. служби України від 01.03.2019 № 822/01.4/0 : зареєстрований в Центр. держ. електрон. архіві України 04.03.2019 за № 64 // Поточний архів ЦДЕА України. Спр. 01-18 за номенклатурою справ ЦДЕА України від 20.12.2018 № 01-31 на 2019 рік : затверджена директором ЦДЕА України 27.12.2018.

⁵⁶ *Забенько Ю. І., Ковтанюк Ю. С.* Концепція планування життєвого циклу електронних документів. Частина 1 // Архіви України. 2013. № 4. С. 5–38; Їх же. Концепція планування життєвого циклу електронних документів. Ч. 2 // Архіви України. 2013. № 5. С. 63–97.

⁵⁷ 10 документів: Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання : наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2014 № 1886/5 : зареєстровано в Міністерстві юстиції України 11.11.2014 за № 1421/26198 // Офіц. вісн. України. 2014. № 93. Ст. 2705. С. 918. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14> (дата звернення: 25.08.2019); Про затвердження Вимог до форматів даних електронного документообігу в органах державної влади : наказ Держ. агентства з питань електронного урядування України від 07.09.2018 № 60.

⁵⁸ Типова інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну : постанова Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF> (дата звернення: 25.08.2019); Про внесення змін до поста-

нов Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. № 950 і від 17 січня 2018 р. № 55 : постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2019-%D0%BF> (дата звернення: 25.08.2019).

⁵⁹ Порядок приймання-передавання документів Національного архівного фонду на постійне зберігання : проект / уклад.: Ю. С. Ковтанюк : схвалено Нормативно-методичною комісією Укрдержархіву, протокол від 23.06.2017 № 2 // Держ. архів. служба України; ЦДЕА України. К., 2017. 19 с. Рукопис. У 2018 р. повернуто Міністерством юстиції України для доопрацювання у відповідності з Законом України «Про електронні довірчі послуги». Відкладено роботу на 2019 р. у зв'язку з приведенням у відповідність до практичної реалізації формату даних електронного документообігу, вимоги до якого затверджені наказом Державного агентства з питань електронного урядування України від 07.09.2018 № 60.

⁶⁰ Правила роботи архівних установ України : затверджені наказом Міністерства юстиції України від 08.04.2013 № 656/5 : зареєстровані в Міністерстві юстиції України 10.04.2013 за № 584/23116 // Офіц. вісн. України. 2013. № 31. Ст. 1112. Розділ II. Гл. 3. П. 3.9. Розділ IV. Гл. 2. П. 2.2.

⁶¹ Вимоги до формату підписаних даних : наказ Міністерства юстиції України; Адміністрація Держ. служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 20.08.2012 № 1236/5/453 : зареєстрований в Міністерстві юстиції України 20.08.2012 за № 1401/21713. Розділ II. П. 2.5.2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1401-12#n4> (дата звернення: 25.08.2019); Про затвердження вимог у сфері електронних довірчих послуг та Порядку перевірки дотримання вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2018 № 992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-2018-%D0%BF> (дата звернення: 25.08.2019). Вводить в дію 77 міжнародних стандартів.

⁶² Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 617-р.

⁶³ Про затвердження вимог у сфері електронних довірчих послуг та Порядку перевірки дотримання вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2018 № 992.

⁶⁴ Украинские ученые создали оптический диск, способный хранить информацию десятки тысяч лет. 15.02.2014. URL: <https://zn.ua> (дата звернення: 25.08.2019) ; Ученые изобрели «вечный» диск, вмещающий 360 Тб информации. 26.12.2018. URL: <https://topcor.ru/4618-uchenyje-izobreli-vechnyj-disk-kotoryj-vmeschaet-360-tb-informacii.html> (дата звернення: 25.08.2019).

⁶⁵ *Ковтанюк Ю. С.* Тези виступу директора Центрального державного електронного архіву України на розширеному засіданні колегії Державного архіву Житомирської області 26.01.2017, м. Житомир. URL: https://tsdea.archives.gov.ua/ua/d_26012017/ (дата звернення: 25.08.2019).

⁶⁶ Протокольна нарада щодо розвитку архівної справи під головуванням Міністра юстиції України Д. П. Петренка та за участю Голови Держ. архів. служби України Т. І. Баранової, заступника Голови Укрдержархіву І. В. Бондарчука та директора ЦДЕА України Ю. С. Ковтанюка (м. Київ, 25 лютого 2016 р.).

⁶⁷ Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Вхід до системи за допомогою кваліфікованого електронного підпису (ЕЦП). URL: <https://portal.nazk.gov.ua/login> (дата звернення: 25.08.2019).

⁶⁸ *Майстренко А. А., Романовський Р. В.* Оцифрування архівних документів у зарубіжних країнах: інформаційно-аналітичний огляд // *Архіви України*, 2018. Вип.4. С. 64–87.

⁶⁹ Про круглий стіл «Відкритий доступ: законодавче регулювання доступу до документів з архівів комуністичних спецслужб». URL: <http://kompkd.rada.gov.ua/fsview/72950.html> (дата звернення: 25.08.2019).

⁷⁰ Копіювання документів у архівних установах України : метод. рекомендації / Держ. архів. служба України, УНДІАСД; уклад.: Л. В. Дідух. Київ, 2016. С. 22. URL: https://undiasd.archives.gov.ua/doc/mr_copy_docs.pdf (дата звернення: 25.08.2019); Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього : метод. рекомендації / Держ. архів. служба України, УНДІАСД; уклад.: Л. В. Дідух, Н. В. Залеток, Т. М. Ковтанюк. Київ, 2018 : затверджені наказом Держ. архів. служби України від 16.04.2019 № 36. С. 41. URL: https://archives.gov.ua/Law-base/SCAU/2019_36.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

⁷¹ *Савчинська А.* Інтерв'ю з директором Державного архіву Вінницької області Юрієм Легуном: «Спочатку не гроші, а ідея має бути. Адже архіви зберігають нашу колективну пам'ять». На часі : веб-сайт. URL: <https://nachasi.com/2017/07/10/ukr-archives/> (дата звернення: 25.08.2019).

⁷² Про розширене засідання колегії Державного архіву Житомирської області (м. Житомир, 26 січня 2017 р.). URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/ua/133/> (дата звернення: 25.08.2019); Вивчення досвіду роботи (м. Житомир, 26 грудня 2018 р.). URL: <http://archive.zt.gov.ua/2018/12/26/вивчення-досліду-роботи/> (дата звернення: 25.08.2019).

⁷³ *Легун Ю.* Не очень публичное мнение : видеоінтерв'ю. 11.07.2016. Хвилина 32. URL: https://www.youtube.com/watch?v=D_yS8y_Tu9A&feature=youtu.be (дата звернення: 25.08.2019).

⁷⁴ Цифрові копії метричних книг Державного архіву Донецької області.

⁷⁵ Цифрові копії архівних документів фонду R6_GSK «Звіти «оперативної групи Штумпп» за 1941–1943 роки» Федерального архіву Німеччини. URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/deutsch/> (дата звернення: 25.08.2019).

⁷⁶ Про нараду-семинар «Робота з електронними документами у діловодстві та їх підготовка до передавання на архівне зберігання» (м. Київ, 14 грудня 2017 р.). URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/ua/нарада-семинар-робота-з-електронним/> (дата звернення: 25.08.2019); Про навчальний семінар щодо впровадження електронного документообігу в архівній сфері (м. Київ, 24 липня 2018 р.). URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/ua/навчальний-семинар-щодо-впровадження/> (дата звернення: 25.08.2019); Про 2-й щорічний круглий стіл «Українські архіви: виклики та реалії». (м. Київ, 25 вересня 2018 р.). URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/ua/другий-щорічний-круглий-стіл-україн/> (дата звернення: 25.08.2019); Про семінар-практикум з актуальних питань архівної справи у Київській області (м. Київ, 17 жовтня 2018 р.). URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/ua/семинар-практикум-з-актуальних-питан/> (дата звернення: 25.08.2019); Про 3-й щорічний круглий стіл архівістів з міжнародною учас-

тю «Оцифрування документів НАФ, як пріоритетний напрям цифровізації національних архівів: проблеми та перспективи» (м. Київ, 19 лютого 2019 р.). URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/ua/3-й-щорічний-круглий-стіл-архівістів-з/> (дата звернення: 25.08.2019); Про II Науково-практичний семінар із міжнародною участю «Організація електронного документообігу в закладах освіти та органах державної влади». (м. Київ, 03 квітня 2019 р.). URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/ua/ii-науково-практичний-семінар-із-міжна/> (дата звернення: 25.08.2019) ; Про II Міжнародний науково-практичний семінар «Цифрові трансформації та інститути соціальної пам'яті». (м. Київ, 04 квітня 2019 р.). URL: https://tsdea.archives.gov.ua/ua/_trashed-3/ (дата звернення: 25.08.2019) ; Про семінар з підвищення кваліфікації з актуальних питань архівної справи, діловодства та історичного краєзнавства. (м. Київ, 05 квітня 2019 р.). URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/ua/семінар-з-підвищення-кваліфікації-з-а/> (дата звернення: 25.08.2019).

⁷⁷ Про семінар «Організація роботи архівного підрозділу банку». 01.07.2014. URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/ua/796/> (дата звернення: 25.08.2019); Про робочу нараду щодо обговорення Концепції створення електронного архіву НБУ. 05.06.2018. URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/ua/робоча-нарада-щодо-обговорення-конце/> (дата звернення: 25.08.2019); *Носулько В.* Політика розвитку електронного документообігу та електронного архіву у банківській системі України // Цифрові трансформації та інститути соціальної пам'яті: матеріали II Міжнародного науково-практичного семінару (м. Київ, 4-5 квітня 2019 р.). Рукопис.

⁷⁸ Порядок формування, зберігання та знищення відокремлених електронних даних, отриманих за результатами роботи інформаційних систем у Національному банку України і банках України : затверджений постановою Правління Національного банку України від 14.09.2018 № 99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0099500-18> (дата звернення: 25.08.2019).

⁷⁹ Положення про порядок формування, зберігання та знищення електронних архівів у Національному банку України і банках України : затверджене постановою Національного банку України від 12.09.2006 № 357 : зареєстроване в Міністерстві юстиції України 03.10.2006 за № 1089/12963. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1089-06> (дата звернення: 25.08.2019).

⁸⁰ Порядок формування, зберігання та знищення відокремлених електронних даних, отриманих за результатами роботи інформаційних систем у Національному банку України і банках України. Розділ 1. Абзац 2. П. 1.

⁸¹ Архівні установи. URL: <https://archives.gov.ua/?page=2> (дата звернення: 25.08.2019).

⁸² Об'єднуючи краще, знайти головне. URL: <http://uaport.net/uk> (дата звернення: 25.08.2019).

⁸³ АРХІВажлива СПРАВА. URL: <https://csam.archives.gov.ua/ukr/abc/> (дата звернення: 25.08.2019).

⁸⁴ Інформаційний лист концерту та виставки документів з архівної скарбниці ЦДАМЛМ України у межах нового проекту «Територія АРХІВ: діалог з документом» (ЦДАМЛМ України, м. Київ, 30 січня 2018 р.). URL: <https://csam.archives.gov.ua/includes/uploads/2018/01/26/1.pdf> (дата звернення: 25.08.2019).

⁸⁵ Архів-музей на допомогу вчителям. URL: <https://csam.archives.gov.ua/ukr/vchiteli/> (дата звернення: 25.08.2019).

⁸⁶ Франківці у фондах Архіву-музею. URL: <https://csam.archives.gov.ua/ukr/novini/> (дата звернення: 25.08.2019).

⁸⁷ Гортаючи архівні сторінки. URL: <http://tsdavo.gov.ua/?s=Гортаючи+архівні+сторінки> (дата звернення: 25.08.2019).

⁸⁸ Архів ALIVE. URL: http://cdiak.archives.gov.ua/arxiv_alive.php (дата звернення: 25.08.2019).

⁸⁹ Архів BLITZ. URL: http://cdiak.archives.gov.ua/arxiv_blitz.php (дата звернення: 25.08.2019).

⁹⁰ Українська революція: архівні хроніки. URL: <http://tsdavo.gov.ua/ukrayinska-revoluyutsiya-arhivni-hroniky-2/> (дата звернення: 25.08.2019).

⁹¹ Архіви для суспільства. Збереження історії нації : тематична зустріч у межах комунікаційного проєкту Урядового контактного центру «Уряд на зв'язку» (м. Київ, 14 грудня 2018 р.) за участю Голови Державної архівної служби України Тетяни Баранової : відеодокумент. URL: <https://ukc.gov.ua/wp-content/uploads/2018/12/2018-12-20-11.55.02.mp4> (дата звернення: 25.08.2019).

⁹² Чорнобильську документалістику включили в реєстр ЮНЕСКО «Пам'ять світу». Що це означає для України? : тема програми Громадського радіо (м. Київ, 6 червня 2018 р.) за участю начальника управління міжнародного співробітництва та документального забезпечення Державної архівної служби України Юлії Прилепішевої : аудіодокумент. URL: <https://hromadske.radio/podcasts/kyiv-donbas/arhivni-dokumenty-pro-avariyu-na-chaes-rozsekrechena-bilshist> (дата звернення: 25.08.2019).

⁹³ Про роботу Укрдержархіву, державних архівних установ і спеціальних установ страхового фонду документації у 2018 році та пріоритети Укрдержархіву на 2019 рік // Архіви України. 2019. № 1. С. 58. URL: https://archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_1_2019/3.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

⁹⁴ *Ковтанюк Ю. С.* Перспективи створення Централізованого фонду користування документами Національного архівного фонду. С. 10.

⁹⁵ Без заголовка : лист Держ. архів. служби України від 19.02.2018 № 03.2/743 до ЦДЕА України та УНДІАСД : зареєстрований у ЦДЕА України 21.02.2018 за № 43/01. 1 с. // Поточний архів ЦДЕА України. Спр. 01-18 за номенклатурою справ ЦДЕА України від 15.12.2017 № 01-28 на 2018 рік : затверджена директором ЦДЕА України 19.12.2017.

⁹⁶ *Гаранін О. Я., Ковтанюк Ю. С., Паламарчук Л. В.* Методології підготовки електронних форм звітності архівних установ / УНДІАСД, ЦДЕА України ; Київ, 2018. 70 с. Рукопис.

⁹⁷ Проєкт електронної форми звіту архівної установи : спільний лист ЦДЕА України, УНДІАСД до Держ. архів. служби України від 01.06.2018 № 01/165/136. 72 с. // Поточний архів ЦДЕА України. Спр. 01-18 за номенклатурою справ ЦДЕА України від 15.12.2017 № 01-28 на 2018 рік : затверджена директором ЦДЕА України 19.12.2017.

⁹⁸ Правила роботи архівних установ України : затверджені наказом Міністерства юстиції України від 08.04.2013 № 656/5.

⁹⁹ Планово-звітна документація у сфері архівної справи : збірник форм : схвалено Нормативно-методичною комісією Держ. архів. служби України : протокол від 29.03.2018 № 2 / уклад.: В. Ф. Бойко // Держ. архів. служба України; УНДІАСД. К., 2018. 137 с. Рукопис.

¹⁰⁰ Протокол засідання Нормативно-методичної комісії Державної архівної служби України від 29.03.2018 № 1 // Поточний архів Держ. архів. служби України.

¹⁰¹ Про затвердження збірника форм Планово-звітна документація державних архівних установ України : наказ Державного комітету архівів України від 12.11.2008 № 222. URL: <https://archives.gov.ua/Law-base/SCAU/?2008-222> (дата звернення: 25.08.2019).

¹⁰² Про затвердження уніфікованих форм планової та звітної документації : наказ Держ. архів. служби України від 13.12.2018 № 85. URL: https://undiasd.archives.gov.ua/doc/uniform_pl-zv_doc.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

¹⁰³ Про затвердження форм планово-звітної документації ЦДЕА України : наказ ЦДЕА України від 201.12.2018 № 86 // Поточний архів ЦДЕА України. Спр. 01-03 за номенклатурою справ ЦДЕА України від 15.12.2017 № 01-28 на 2018 рік : затверджена директором ЦДЕА України 19.12.2017.

¹⁰⁴ Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг : указ Президента України від 29.07.2019 № 558/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5582019-28853> (дата звернення: 25.08.2019).

¹⁰⁵ Уряд остаточно запровадив електронний обмін документами : засідання Кабінету Міністрів України (м. Київ, 4 вересня 2019 р.). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-ostatocno-zaprovadiv-elektronnij-obmin-dokumentami> (дата звернення: 25.08.2019): «Зміни мають запрацювати уже з 1 жовтня, до того моменту державні органи повинні провести відповідні організаційні налаштування у системі обміну документами».

¹⁰⁶ Про затвердження Типового положення про архівну установу сільської, селищної, міської ради, ради об'єднаної територіальної громади для централізованого тимчасового зберігання архівних документів, нагромаджених у процесі документування службових, трудових та інших правовідносин юридичних і фізичних осіб, що не належать до Національного архівного фонду : наказ Міністерства юстиції України від 02.06.2014 № 864/5 : зареєстровано в Міністерстві юстиції України 05.06.2014 за № 592/25369 : у редакції наказу Міністерства юстиції України від 18.10.2017 № 3222/5 : зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 24.10.2017 за № 1296/31164. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0592-14> (дата звернення: 25.08.2019).

¹⁰⁷ Ініціативний лист щодо необхідності узгодженого вирішення питання організації архівної справи в умовах реалізації реформи децентралізації влади : лист Держ. архів. Миколаївської області від 21.09.2016 № 768/01.1-0310 до Держ. архів. служби України : зареєстрований в Укрдержархіві 23.09.2016 за № 3329. URL: https://www.archives.gov.ua/News/l_i.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

¹⁰⁸ Підсумки діяльності у 2010 році та пріоритети на 2011 рік : звіт // Державна архівна служба України. Київ, 2011. С. 56. URL: https://archives.gov.ua/Archives/Zvit_2010.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

¹⁰⁹ Підсумки діяльності у 2011 році та пріоритети на 2012 рік : звіт // Державна архівна служба України. Київ, 2012. С. 52. URL: https://archives.gov.ua/Archives/Zvit_2011.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

¹¹⁰ Підсумки діяльності у 2012 році та пріоритети на 2013 рік : звіт // Державна архівна служба України. Київ, 2013. С. 61. URL: https://archives.gov.ua/Archives/Zvit_2012.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

¹¹¹ Підсумки діяльності у 2013 році та пріоритети на 2014 рік : звіт // Державна архівна служба України. Київ, 2014. С. 58-59. URL: https://archives.gov.ua/Archives/Zvit_2013.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

¹¹² Підсумки діяльності у 2014 році та пріоритети на 2015 рік : звіт // Державна архівна служба України. Київ, 2015. С. 63. URL: https://archives.gov.ua/Archives/Zvit_2014.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

¹¹³ Підсумки діяльності у 2015 році та пріоритети на 2016 рік : звіт // Державна архівна служба України. Київ, 2015. С. 67-68. URL: https://archives.gov.ua/Archives/Zvit_2015.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

¹¹⁴ Підсумки діяльності у 2016 році та пріоритети на 2017 рік : звіт // Державна архівна служба України. Київ, 2017. С. 16. URL: https://www.archives.gov.ua/Archives/scau_2016_1.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

¹¹⁵ Про роботу Укрдержархіву, архівних установ і спеціальних установ страхового фонду документації у 2017 році та пріоритети Укрдержархіву на 2018 рік : звіт // Державна архівна служба України. Київ, 2018. С. 37. Рукопис.

¹¹⁶ Про роботу Укрдержархіву, державних архівних установ і спеціальних установ страхового фонду документації у 2018 році та пріоритети Укрдержархіву на 2019 рік // Архіви України. 2019. № 1. С. 58. URL: https://archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_1_2019/3.pdf (дата звернення: 25.08.2019).

¹¹⁷ Про Національний архівний фонд та архівні установи : Закон України від 24.12.1993 № 3814-ХІІ // Відом. Верховної Ради України. 1994. № 15. Ст. 86. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12> (дата звернення: 25.08.2019).

¹¹⁸ Щодо поширення дії Закону України «Про державну службу» на працівників центральних державних архівів України : лист Національного агентства України з питань державної служби від 21.03.2017 № 36/11/22-17 : зареєстрований в Центр. держ. електрон. архіві України 30.03.2017 за № 79/01. 4 с. // Поточний архів ЦДЕА України. Спр. 01-18 за номенклатурою справ ЦДЕА України від 26.12.2016 № 01-28 на 2017 рік : затверджена директором ЦДЕА України 28.12.2016 ; Щодо поширення дії Закону України «Про державну службу» на працівників центральних державних архівів України : лист Національного агентства України з питань державної служби від від 15.05.2017 № 61/11/22-17 : зареєстрований в Центр. держ. електрон. архіві України 23.05.2017 за № 129/01. 4 с. // Поточний архів ЦДЕА України. Спр. 01-18 за номенклатурою справ ЦДЕА України від 26.12.2016 № 01-28 на 2017 рік : затверджена директором ЦДЕА України 28.12.2016 ; Щодо поширення дії Закону України «Про державну службу» на працівників центральних державних архівів України : лист Міжрегіонального управління Національного агентства України з питань державної служби у місті Києві, Київській, Чернігівській та Черкаській областях від 20.08.2018 № 680/ТО 04041-18 : зареєстрований в Центр. держ. електрон. архіві України 10.09.2018 за № 208/01. 4 с. // Поточний архів ЦДЕА України. Спр. 01-03 за номенклатурою справ ЦДЕА України від 15.12.2017 № 01-28 на 2018 рік : затверджена директором ЦДЕА України 19.12.2017.

¹¹⁹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Міністерства юстиції України, Міністерства культури України, інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується через відповідних міністрів, а також Державного космічного агентства України : Закон України від 16.10.2012 № 5461-VI // Офіц. вісн. України. 2012. № 95. Ст. 3845. С. 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5461-17> (дата звернення: 25.08.2019).

¹²⁰ Щодо поширення дії Закону України «Про державну службу» на працівників центральних державних архівів України : лист Національного агентства України з питань державної служби від 21.03.2017 № 36/11/22-17. С. 4.

¹²¹ Щодо поширення дії Закону України «Про державну службу» на працівників центральних державних архівів України : лист Національного агентства України з питань державної служби від від 15.05.2017 № 61/11/22-17. С. 4.

¹²² Електронний каталог Довідково-інформаційного фонду Галузевого центру науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства. URL: <https://undiasd.archives.gov.ua/index.php?m=81> (дата звернення: 25.08.2019).

¹²³ Положення про Департамент страхового фонду документації Державної архівної служби України : витяг : наказ Державної архівної служби України від 04.01.2017 № 1. URL: <https://sfd.archives.gov.ua/page9.html> (дата звернення: 25.08.2019).

¹²⁴ Регіональні центри СФД. URL: <https://sfd.archives.gov.ua/page9.html> (дата звернення: 25.08.2019).

¹²⁵ *Подорожний В. І.* Актуальні проблеми довгострокового зберігання документації у страховому фонді документації України // Реєстрація, зберігання і обробка даних. 2016. Т. 18. № 2. С. 53–60. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/131610/07-Podorozhnyi.pdf?sequence=1> (дата звернення: 25.08.2019).

¹²⁶ Напрями створення страхового фонду документації України. URL: <https://sfd.archives.gov.ua/page3.html> (дата звернення: 25.08.2019).

¹²⁷ Державний реєстр ПНО. URL: <https://pno.gov.ua> (дата звернення: 25.08.2019).

¹²⁸ Державний реєстр потенційно небезпечних об'єктів. URL: <https://micrography.gov.ua/uk/regpdo> (дата звернення: 25.08.2019).

¹²⁹ Методичні матеріали Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії. URL: <https://micrography.gov.ua/uk/method-materials> (дата звернення: 25.08.2019).

¹³⁰ Напрями діяльності Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії. URL: <https://micrography.gov.ua/uk/area-activity> (дата звернення: 25.08.2019).

¹³¹ Визначення та наукове обґрунтування напрямів розвитку інформатизації архівної справи : звіт про науково-дослідну роботу УНДІАСД від 20.12.2016 : схвалено Вченою радою УНДІАСД, протокол від 21.12.2016 № 5 : затверджено директором УНДІАСД 17.01.2017 : зареєстровано в УкрІНТЕІ 30.01.2017 за державним реєстраційним № 0116U003131 / уклад.: О. Я. Гаранін, Т. М. Ковтанюк, Т. Я. Купрунець // Держ. архів. служба України ;

УНДІАСД. К., 2016. 102 с. Рукопис.

¹³² Концепція інформатизації архівної справи в Україні : проект / уклад.: О. Я. Гаранін, Т. М. Ковтанюк // Держ. архів. служба України ; УНДІАСД. К., 2017. 15 с. Рукопис.

¹³³ Літературний письмовий твір науково-практичного характеру «Концепція інформатизації архівної справи в Україні» / автори: Гаранін Олександр Якович, Ковтанюк Тетяна Миколаївна; авторські майнові права належать Українському науково-дослідному інституту архівної справи та документознавства (вул. Солом'янська, 24, м. Київ, 03110) : свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 02.05.2019 № 88123.

A number of new approaches to the organization and management of archival affairs at the national and local levels in the context of the information society and e-government in Ukraine are considered. E-management, digitization of archival documentary resources provides the basis for ensuring improvement of their complete storage, coordinated and successful work of all structural units of the archival institutions system, wider quality provision of archival services, improvement of maintenance of users with archive information, efficient use of human, intellectual, technical and communication resources. The practice of electronic archives of Ukraine in the context of foreign experience is generalized.

Substantiated practical recommendations for the wider introduction of electronic document that will provide additional opportunities for the organization automated workflow and improve communication archives record creators and users.

Key words: archival management; e-government; open archives; e-documentation; electronic document circulation; document digitization; provision of archival services.